dov 003

תדפיס מתוך

מיכאל

מאסף לתולדות היהודים בתפוצות

המכון לחקר התפוצות — אוניברסיטת תל־אביב

דב לוין

כרך ו — תש"ם 1980

דב לוין

מוקדש לזכרו של המדען הדגול
חיים בן יוסף רבינוביץ
שנקטף בדמי ימיו

'אחדות' בצל פילוג

'הרשימה הכלכלית־דתית' היהודית במערכת הבחירות לסיים השלישי בליטא הדמוקראטית (1926) *

בשנים הראשונות שלאחר כינון ליטא העצמאית בשלהי מלחמת העולם הראשונה, השיג שם המיעוט היהודי זכויות פוליטיות נכבדות, אשר היוו בסיס להקמת אוטונומית לאומית־תרבותית.

האוטונומיה התבססה בעיקר על העקרונות הבאים: קיום קהילה מקומית אחידה; השתייכות חובה של כל היהודים לקהילות המקומיות; שלטון לאומי עצמי לקהילות (לרבות הזכות להטיל מסים על האוכלוסייה היהודית). מוסדותיה של המערכת האוטונומית היו: 'ועד הארץ היהודי בליטא' ('נאציונאל־ראט'), שנבחר על־ידי נציגות כללית של הקהילות; לשכת המיניסטר (היהודי) לענייני היהודים, שהתפתחה במשך הזמן למיניסטריון בזעיר אנפין,[1] ואשר היתה אמורה לקיים שיתוף פעולה הדוק עם 'ועד הארץ'. לקיום הישגים אלה ואחרים, כגון שילוב בתי־הספר העבריים והיידישאים בתוך רשת החינוך הממלכתית, היה נחוץ מאבק פוליטי ממושך מצד היהודים.

אמנם בתחילה עדיין נזקקה המדינה הליטאית הצעירה לאהדה בינלאומית ואף לתמיכה פעילה של היהודים, הן במישור הכלכלי והן במישור הצבאי והדיפלומאטי, במיוחד לעניין הסכסוך עם פולין, שכבשה את בירתה וילנה. אולם לימים הלכה זיקה זו ופחתה, וכתוצאה מכך חל כרסום שיטתי ונסיגה מתמדת בזכויות הלאומיות של המיעוטים הלאומיים שבתוכה, ובכלל זה היהודים. כך למשל החליט הגוש הנוצרי־דמוקראטי[2] בסיים (בית הנבחרים הליטאי) לבטל בשנת התקציב 1924

* תודת המחבר למר יצחק רפאל הלוי הולצברג מירושלים (חתן פרס ישראל לשנת תשל"ט), שהואיל להעמיד לרשותי את התעודות המתפרסמות כאן. מאמר זה מתפרסם הודות לסיוע 'קרן המילגות הבין לאומית ביהדות זמננו ע"ש אלכסנדר זילברמן'.

1 כמיניסטרים לענייני היהודים, כיהנו האישים הבאים: ד"ר יעקב ויגודסקי (26.12.1918—2.1.1919; ד"ר מאקס סולובייצ'יק (6.2.1919—22.2.1923) [בחודשים האחרונים מילא את מקומו בפועל ד"ר יוליוס ברוצקוס]); השופט ברנארד פרידמאן (22.2.1923—29.6.1923); ד"ר ש' רוזנבוים (29.6.1923—3.9.1923).

2 שם המפלגה הנוצרית־דמוקראטית בליטאית — Krikščionų Demokratų Partija (K.D.), ומכאן הכינוי 'קה־דה'קים'. במנהיגיה דאז ונציגיה הבולטים היו הכמרים: דראוגיאליס (Draugelis), שמולקשטיס (Šmulkštys) ואמבראזייטיס (Ambrazaitis). הגוש כונה על שם המפלגה הראשית בו.

כל הקצבה להחזקת הלשכה של המיניסטר לענייני היהודים ושל המיניסטר לענייני ביילורוסים. בממשלה הבאה, שהחלה לכהן ב־18 ביוני 1924 ושהיתה מורכבת מחברי הגוש הנוצרי־דמוקראטי בלבד, שוב לא היו מיניסטרים לענייני מיעוטים בליטא. ב־17 בספטמבר אותה שנה פוזרה גם ישיבת המליאה של 'ועד הארץ', בפקודת השלטונות.

אחת הזירות החשובות ביותר של המאבק על הזכויות הלאומיות של המיעוטים היתה המסגרת הפארלאמנטארית, דהיינו — הסיים: החל מהסיים המכונן ב־1920 וכלה בסיים הרגיל ה־3, ב־1926. בסך־הכול נבחרו בליטא הדמוקראטית ארבעה סיימים: הסיים המכונן (מה־15 במאי 1920 עד ה־1 באוקטובר 1922), שמנה 112 צירים ובהם 6 יהודים; הסיים הרגיל הראשון (מה־13 בנובמבר 1922 עד ה־13 במרץ 1923), שמנה 80 צירים ובהם 3 יהודים בלבד, וזאת כתוצאה מפירוש שרירותי (ראה הערה 3) של ועדת הבחירות שבה שלטו אנשי הגוש הנוצרי־דמוקראטי; הסיים הרגיל השני (מה־13 במאי 1923 עד ה־13 במאי 1926), שמנה 78 צירים ובהם 7 יהודים; הסיים הרגיל השלישי (מה־2 ביוני 1926 עד ה־12 באפריל 1927, אך למעשה, עד ההפיכה הפאשיסטית ב־17 בדצמבר 1926), שמנה 85 צירים ובהם 3 יהודים שנבחרו מרשימה יהודית (ראה להלן, עמ' פ) ועוד אחד שנבחר מרשימת הסוציאל־דמוקראטים.

יתר על כן, לאחר ביטול המיניסטריון לענייני היהודים ו'ועד הארץ' נעשתה למעשה הנציגות היהודית בסיים (הסיעה היהודית) המוסד המרכזי והמייצג של יהדות ליטא, שהמשיך להיאבק למען הזכויות הלאומיות שלה. אי לכך נודעה חשיבות מיוחדת למידת הייצוג היהודי בזירה זו וכן גם להרכבו, לטיבו ולרמתו. אמנם העובדה שהמיעוט היהודי בליטא היווה אז כ־7.5% מכלל האוכלוסין (לפי המפקד ב־1923), הגבילה מלכתחילה את היקף הייצוג, מה גם שבעטיים של פירושים שרירותיים מצד ועדת הבחירות,[3] בהשראת הנוצרים־הדמוקראטים, הפסידו היהודים והפולנים מספר ניכר של מאנדאטים (כפי שקרה בסיים הראשון). עם זאת קרה גם שיחסי הכוחות הכמעט שקולים בין צירי הרוב (שהיו בדרך כלל מהגוש הנוצרי־דמוקראטי ושותפיו) לבין צירי האופוזיציה (הגוש הסוציאל־דמוקראטי ואחרים) הקנו לצירי המיעוטים הלאומיים, ובתוכם היהודים, כושר תימרון אפקטיבי וכן גם משקל ועמדת מיקוח בלתי מבוטלים.

3 השרירותיות התבטאה בפירוש סעיף 76 של חוק הבחירות במובן זה, 'שרק רשימה אשר קיבלה במחוז שלה לכל הפחות "מודד" שלם, רשאית להשתתף בחלוקת המאנדאטים באותו מחוז, ואילו הרשימות שקיבלו רק חלק מה"מודד" (שארית) — מפסידות את כל קולותיהן לטובת הרשימות האחרות' (ל' גרפונקל, 'היהודים בסיימים הליטאים', ספר יהדות ליטא, ב, תל אביב תשל"ב, עמ' 77). 'ועד המשלחות היהודיות' בפאריס קיבל חוות דעת של שלושה משפטנים בני סמכא, אשר הוכיחו את הזדון שבפירוש האמור. אולם ברוב דעות של הגוש הנוצרי־דמוקראטי עם הסוציאליסטים העממיים אושרה חלוקת המאנדאטים לפי הפירוש השרירותי (ל' גרפונקל, 'מאיגרא רמא לבירא עמיקתא', שם, עמ' 62).

לאור האינטרס המשותף שבהגנה על זכויות לאומיות וכדי להתגבר על הפירוש השלילי של חוקת הבחירות, כפי שקרה בעבר, התלכדו היהודים עם שאר המיעוטים (פולנים, גרמנים, ופעם אחת גם עם הרוסים) במסגרת 'בלוק טכני' לקראת הבחירות לסיים השני והשלישי. כדי למנוע אובדן קולות יהודיים בבחירות לסיים, התגבשה בקרב מרבית הציבור היהודי הסכמה עקרונית להליכה משותפת בבחירות, ובמידת האפשר גם להופעה אחידה של הנבחרים בסיים עצמו.

מבחינה אידאולוגית היה באותו זמן הציבור היהודי מורכב משלושה מחנות עיקריים: הציונים, הדתיים הקיצוניים ('אחדות') ו'העממיים' ('הפאלקיסטים') עם בעלי המלאכה. במחנה הדתי, שהתרכז במסגרת 'אחדות', היו בעיקר חברי מפלגת 'אגודת ישראל', אך גם חברי הארגון הדתי הבלתי מפלגתי 'צעירי־ישראל'. בחלקם נטו הללו לדיבור בשפה העברית לעלייה לארץ־ישראל. מלבדם השתתפו או תמכו ב'אחדות' חברים אחדים של תנועת 'המזרחי' וכמה ראשי ישיבות ורבנים, ובהם כמה נודעים בציבור, כגון: רבה של קובנה, הרב א"ד שפירא;[4] ראש ישיבת טלז', הרב יוסף יהודה לייב בלוך;[5] ראש ישיבת פוניבז', הרב יוסף כהנימאן;[6] עסקן החינוך החרדי, ר' דוד לוין מקובנה ואחרים. אישים נוספים במחנה זה, שנודעו

4 ר' אברהם דובער שפירא היה ממקורביו של ר' חיים סולובייצ'יק בוולוז'ין. הצטרף לאגודת חובבי־ציון 'נצח ישראל'. בשנת תרנ"ו מונה לרב בנטלוביץ. שם חיבר את ספרו 'דבר אברהם', שו"ת (חלק ראשון נדפס בשנת תרס"ו; שנית, קידאן תר"ץ). בתרע"ג הוזמן לשמש כרב בקובנה. באותה שנה הוצא לאור החלק השני של ספרו 'דבר אברהם', בפיטרקוב. היה ממייסדי אגודת הרבנים בליטא ונשיאה. כשלושים שנה ישב על כיסא הרבנות בקובנה. היה רבה האחרון וראה בחורבנה. נפטר בגטו סלאבודקה. שנים אחדות לאחר פטירתו הוציא בנו לאור חלק ג של ספרו 'דבר אברהם' (ניו יורק תש"ז). הפרטים לפי ספר יהדות ליטא, ג, תל־אביב תשכ"ז, עמ' 100—101.

5 ר' יוסף יהודה לייב בלוך (1849—1930) בן למשפחת רבנים מפורסמים. למד בקלם ובוולוז'ין. ב־1884 הוזמן לשמש כמנהל הישיבה בטלז'. משם עבר לשמש כרב בוורנה ואח"כ בשאדובה. ב־1911 הוזמן לשמש כרבה של טלז' וכמנהל הישיבה. הוא שקבע את אופיה של ישיבת טלז' ואת דרכה המיוחדת בלימוד ובתורת המוסר. בימי מלחמת העולם הראשונה נשאר בטלז' יחד עם ר' חיים רבינוביץ' והמשיכו לקיים את הישיבה, שהיתה לאחר המלחמה לישיבה מרכזית בליטא. נפטר בטלז'. השאיר כתבי־יד בהלכה ומוסר, שיצאו לאור על־ידי בניו כחוברות מיוחדות בשם 'שעורי דעת'. מקור הפרטים: יהדות ליטא, ג, עמ' 34.

6 ר' יוסף שלמה כהנימאן (1887—1969) נולד בעיירה קול. למד בוידיק ובפלונגיאן. בן 14 נתקבל לישיבת טלז'. ב־1906 עבר לנובהארודוק והיה יד ימינו של בעל 'ערוך השולחן'. לאחר מכן עבר לראדין. נתקבל לרב בווידז ויסד שם ישיבה שלמדו בה 170 תלמיד. במלחמת־העולם הראשונה נתקע בקולטוניאן ופעל אצל מטה הצבא הגרמני למען היהודים שבאזור הכיבוש. ב־1919 ייסד ישיבה גדולה בפוניבז', תלמוד־תורה וגימנאסיה לבנות. נבחר כציר לסיים הליטאי. היה חבר בנשיאות אגודת הרבנים בליטא וראש המדברים בה. היה חבר ב'אגודת ישראל' והשתתף בכנסיותיה. ב־1935 ביקר לראשונה בארץ־ישראל ובשנת 1940 עלה ארצה יחד עם בנו, והקים את קרית פוניבז'. נפטר בישראל. מקור הפרטים: יהדות ליטא, ג, עמ' 58.

בפעילותם הציבורית, היו ד״ר נחמן רחמילביץ׳,[7] שהיה סגן מיניסטר למסחר ולתעשייה בממשלה הליטאית הזמנית השנייה; ראש ישיבת סלובודקה הרב משה מרדכי אפשטיין;[8] המחנך והמאתמאטיקאי יצחק רפאל הלוי הולצברג (עציון),[9] שעליו ידובר עוד להלן.

על אף הניגודים האידיאולוגיים בין ׳אחדות׳ לבין שאר המחנות הגדולים, שררו ביניהם לכתחילה יחסים תקינים, פחות או יותר, ואפילו מידת מה של שיתוף פעולה. כך למשל, היה לאנשי ׳אחדות׳ חלק פעיל בוועידת הקהילות הראשונות, שהתכנסה ב־5 בינואר 1920 — מתוך 141 צירים היו להם 54 נציגים, ד״ר נ׳ רחמילביץ׳, נבחר לסגן הנשיא. בוועידת הקהילות השנייה, ב־14 בפברואר 1922, נבחר ד״ר רחמילביץ׳ לנשיא בפועל, ומתוך 40 חברי ׳ועד הארץ׳ היו אז 16 חברי ׳אחדות׳. שיתוף הפעולה בין ׳אחדות׳ לשאר המפלגות היהודיות קוים בתחילה במעגל נוסף: בבחירות לסיים המכונן, ב־15 במאי 1920, נכללו מועמדיה ברשימה היהודית האחידה, שהופיעה אז ביוזמת ׳ועד הארץ׳. בששת הצירים היהודים היו שניים חברי

7 נחמן רחמילביץ׳ (1876—1941). נולד בווילקוביסק. קיבל חינוך מסורתי ולמד גם בבית־ספר תיכון. חניך אוניברסיטאות קניגסברג והיידלברג. הוכתר בתואר דוקטור לפילוסופיה. השתקע בווילנה ועסק שם במסחר עצים. היה חבר בוועד העזרה לפליטים (1914); פעיל בחיי הציבור וחבר בעיריית וילנה. שימש (יחד עם ד״ר ויגודסקי וש׳ רוזנבוים) כנציג היהודים במועצת המדינה (׳טאריבה׳) הליטאית. היה גם חבר הסיים הליטאי כנציגה של הרשימה היהודית. שימש כתת־שר לכספים, מסחר ותעשייה בממשלה הליטאית הראשונה והיה פעיל במוסדות האוטונומיה היהודית בקובנה: סגן נשיא ׳הוועד הלאומי׳, יו״ר ומנהל ראשון של הבנק היהודי המרכזי. היה מפעילי ׳אגודת ישראל׳ בליטא. עם ביטול האוטונומיה עבר לברלין. ב־1935 עלה ארצה ושימש כקונסול ליטא (במקומו של ד״ר רוזנבוים), נפטר בת״א. מקור הפרטים: יהדות ליטא, ג, עמ׳ 238.

8 ר׳ משה מרדכי אפשטיין (1866—1934). נולד בבאקשט הסמוכה לוולוז׳ין. כשהיה בן 28 הזמינו מייסד ישיבת ׳כנסת ישראל׳ בסלאבודקה, ר׳ נטע צבי פינקל, לשמש כראש הישיבה. ב־1890 נסע ארצה לקנות קרקע, שעליה נבנתה אחר כך המושבה חדרה. בשובו המשיך בכהונתו בישיבה ונתקבל גם כרב בסלאבודקה. עם פרוץ מלחמת העולם הראשונה נדד עם ישיבתו למינסק ולקראמנצ׳וג. ב־1920 חזר עם הישיבה לסלאבודקה. ב־1925 העביר חלק מן הישיבה לחברון. ב־1926 עלה לארץ והחל לכהן ב׳ישיבת סלאבודקה׳ בחברון. מחמת הפרעות ב־1929 נאלץ לעבור מחברון לירושלים עם בני הישיבה ששרדו. היה פעיל ב׳מועצת גדולי התורה׳ של ׳אגודת ישראל׳. תולדותיו נכתבו בידי ר׳ ישראל דבורץ בספרו ׳הגאון רבי משה מרדכי אפשטיין — חייו ופעולתו׳ (ירושלים תש״ד). נפטר בירושלים. מקור הפרטים: יהדות ליטא, ג, עמ׳ 31.

9 יצחק רפאל הולצברג (עציון). נולד בשנת תרמ״ה בקובנה. התחנך בבית סבו, ר׳ חיים שמחה סולובייצ׳יק (אחיו של ר׳ יוסף בר מבריסק). גמר פאקולטות למאתמאטיקה ולביולוגיה באוניברסיטת חארקוב. דוצנט למאתמאטיקה שם. מנהל הגימנסיה העברית לבנות ׳יבנה׳ והסמינריונים למורים ולמורות בטלז׳ (תרפ״א—תרצ״ג). היה ציר לסיים הליטאי כנציג מפלגת הדתיים. משנת תרצ״ג בארץ: מורה בסמינריון למורים של ׳המזרחי׳ בירושלים; סגן מנהל ׳בית־הספר הריאלי תחכמוני׳ בתל־אביב; מפקח בתי ספר של ׳המזרחי׳ בארץ. פרסם שורה של ספרים על נושאים פדגוגיים: ילקוט

׳אחדות׳: ד״ר רחמילביץ׳ והרב אברהם דב פופל.[10] בבחירות לסיים הראשון, ב־13 בנובמבר 1922, חתמו אנשי ׳אחדות׳ על הסכם עודפים עם שאר הרשימות היהודיות שהיו אז נפרדות (הציונים ו׳העממיים׳), אלא שהם עצמם לא הצליחו להעביר לסיים זה אף מועמד משלהם. הנבחרים היהודים פעלו באופוזיציה חריפה לרוב הנוצרי־דמוקראטי, עד שהצליחו להביא לידי פיזור הסיים. ברם בשעה שרוב הציבור היהודי החל במאבק חריף עם המפלגה השלטת הנוצרית־דמוקראטית בסיים; פרצה גם אחת התקריות הפומביות החמורות הראשונות בין ׳אחדות׳ לבין שאר המפלגות היהודיות. הדבר אירע במושב העשירי של ׳ועד הארץ׳, ב־6 במארס 1923, בעת דיון סוער על מינוי אישיות בלתי רצויה (ברנארד פרידמאן) מטעם הממשלה לתפקיד מיניסטר לענייני היהודים. אנשי ׳אחדות׳ סירבו להשתתף בוועדה שעליה הוטל לנסח מחאה חריפה בנושא זה. תוך סערת הזעם שקמה באולם המליאה, ניסו כמה מהנוכחים לפגוע בצירי ׳אחדות׳, אולם הללו חולצו בידי חברי ׳ועד הארץ׳ והסדרנים, ובעזרת כמה מן האורחים.[11]

אחת ההשלכות מהתנהגותה של ׳אחדות׳ בפרשת המיניסטר פרידמאן (שכהונתו נסתיימה בינתיים עם התפטרות הממשלה כולה) היתה סירובן של המפלגות היהודיות להכליל ברשימת המועמדים המשותפת (יחד עם שאר המיעוטים) לבחירות לסיים השלישי את ד״ר נ׳ רחמילביץ׳, שהיה פעיל מאוד בפרשה זו.[12] עם זאת הסכימו להכליל ברשימה, במקום השלישי, מועמד אחר של אחדות — את הרב יוסף כהנימאן. בהסכם שנחתם בידי נציגי כל המפלגות היהודיות (ובהם הרב שוק מ׳אחדות׳), ב־5 באפריל 1923, נאמר: ׳בכל הבעיות הלאומיות והבעיות של המוסדות הלאומיים (קהילות, ״ועד הארץ״ והמיניסטר היהודי) מסכימים כל הצירים לקבל את מרות הסיעה היהודית ולהתחשב בדעתו של ״ועד הארץ״. לגבי שאלות של מצפון יהיו הצירים חופשיים לנהוג כרצונם׳.[13]

פרושים לתורה, ירושלים תש״א—תש״ד (מהדורת ב, שם תשי״א ואילך); הוראת התורה, ת״א תשי״ד; החינוך הדתי כחובת ההורים והמורים, ירושלים תש״ח; המדע והדת, ת״א תש״ז; על הוראת החשבון, ת״א תש״ו; פרקי דינים, ירושלים תש״ז; התשובה, ת״א תש״ו. מקור הפרטים: יהדות ליטא, ג, עמ׳ 148.

10 ר׳ אברהם דב פופל (1870—1923). נולד בהאנושישוק (פלך קובנה). למד בישיבת איישישוק. ב־1897 הוזמן לשמש ברבנות בעיירת מולדתו. ב־1905 עבר להיידוצישוק. משם הוזמן לשמש כרב במאריאמפול. היה פעיל באספות ובמוסדות האוטונומיה היהודית (סגן נשיא ׳הוועד הלאומי׳). יו״ר אגודת הרבנים. פעיל בתנועת ׳אגודת ישראל׳ (סגן יו״ר הסתדרות ׳יבנה׳). עם זה תמך בקרנות הציוניות. נבחר גם לציר בסיים הליטאי. נאומו בסיים נגד עונש מוות זכה לפרסום רב. נפטר במאריאמפול. מקור הפרטים: יהדות ליטא, ג, עמ׳ 76.

11 לפי עדות ל׳ חיין־שמעוני בספרו: נעכטן (פון נאנטער פארגאנגענהייט), בוענאס־איירעס 1959, עמ׳ 278.

12 לפי עדות י״ר הולצברג (עציוני), מדור תיעוד בעל פה, המכון ליהדות זמננו של האוניברסיטה העברית בירושלים (להלן: מי״ן), א, עמ׳ 3. והשווה: באריכט פון אידישער סיים פראקציע פון ליטווישן סיים, קאוונע 1926 (להלן: באריכט), עמ׳ 12—13.

13 באריכט, עמ׳ 13.

בעקבות הניצחון הגדול יחסית של גוש המיעוטים בבחירות לסיים השני קיבלה הרשימה היהודית האחידה שבעה מאנדאטים. בתחילה היה בסיעה היהודית חבר אחד של 'אחדות' — הרב כהנימאן. לימים נכנס לסיים, על פי מקומו ברשימת המועמדים, גם י"ר הולצברג, וזאת על דעת כל הסיעה היהודית. אבל ערב כניסתו של י"ר הולצברג לכהונתו (6.11.23) סוכם שמצב זה יימשך כל עוד 'איגוד בעלי המלאכה' לא יציע מועמד משלו לאייש את המקום השביעי. למעשה המשיכו שני נציגי 'אחדות' לתפוש את מקומותיהם בסיים בעת ובעונה אחת במשך למעלה משנה וחצי.[14] רק לאחר לחצים, דין ודברים ואף דיני־תורה, עזב הרב כהנימאן, ב־25 בנובמבר 1925, את מושבו בסיים, וכך נתאפשרה כניסת נציג בעלי המלאכה — מר ב' אברמוביץ',[15] כפי שהוסכם בשעתו בין שותפי הרשימה היהודית. אין ספק שפרשה זו היתה אחד הגורמים החשובים למתיחות ולחוסר האמון, שהשתררו במשך מרבית הקאדנציה של הסיים השני, בין 'אחדות', שיוצגה מעתה על־ידי הד"ר הולצברג, לבין רוב חברי הסיעה היהודית.

נקודת תורפה נוספת, שהעיבה גם היא על היחסים בין 'אחדות' לשאר חברי הסיעה, היתה יחסם השונה לממשלה הימנית — הנוצרית־דמוקראטית — שכיהנה מיוני 1924. בעוד שהרוב המכריע של הסיעה היהודית החליט להצביע נגד הקאבינט הימני ומדיניותו הריאקציונית, וזאת בנימוק שהוא אסון למדינה', וכן גם לאור הנסיון המלמד שעם התגברות הריאקציה סובלים קודם כול ויותר מכול — אנו היהודים',[16] הנה נציג סיעת 'אחדות' היה נמנע מלהצביע 'במקרים שהאופוזיציה היתה מגישה הצעת אי־אמון לממשלה', וזאת גם כדי להוכיח 'שאיננו מתערבים במחלוקת שבין מפלגות ליטאיות'.[17]

המחלוקת החמורה והגורלית בין רוב הסיעה לבין 'אחדות' פרצה בסוף 1925, על רקע פרסום ההוראה של מיניסטר הפנים הליטאי, ב־26 בנובמבר 1925, לגבי 'חוק הקהילות הלאומיות' שנתקבל לפני כן בהכרעת רוב הסיים הרף מחאות חריפות של הסיעה היהודית. הסיעה ונציגי ועדי הקהילות הביאו לידי החרמה כללית של הבחירות ל'קהילות הלאומיות' שכוננו על פי ההוראה של מיניסטר הפנים. עם זה האשימו את חבר הסיעה י"ר הולצברג שהוא ניהל משא ומתן עם הממשלה

14 באריכט, עמ' 20. השתהותו היתרה של הרב כהנימאן, אשר הוחלט שהוא יתפטר מהסיים, מוסברת בעובדה שי"ר הולצברג טרם ידע ליטאית, כפי שנדרש בסיים, ואילו הרב כהנימאן ידע איכשהו להתבטא בליטאית. על כן, 'אחדות' לא מיהרה לבצע את ההתפטרות. עדות הולצברג, מי"ז, א, עמ' 4.

15 בּ' אברמוביץ' (?—1944), צלם לפי מקצועו. יו"ר התאחדות בעלי המלאכה היהודים בליטא וצירם בסיים הליטאי. סגן יו"ר הקהילה ומנהלה בפועל וחבר העירייה. נודע כעסקן מסור לענייניו של 'האדם הקטן'. נספה במחנה הריכוז שטוטהוף שבגרמניה. מקור הפרטים: יהדות ליטא, ב, עמ' 107.

16 באריכט, עמ' 30.

17 לפי תזכיר שהגיש י"ר הולצברג למערכת כרך ב של 'ספר יהדות ליטא', מיום 7.4.1975 (להלן: תזכיר), עמ' 2. והשווה גם עדות י"ר הולצברג, מי"ז, א, עמ' 6.

והגוש הנוצרי־דמוקראטי בנוגע לתוכן ההוראה האמורה, מאחורי גבה של הסיעה. האשימו אותו גם בכך, שתמורת פיצויים שונים — ולשם כך נוסח גם סעיף מעורפל על מוסד בשם 'קהילה יהודית' (חברה פרטית שהיתה צריכה להיות רשומה אצל מושל המחוז), שחבריה יוכלו להיות רק יהודים דתיים ושעתידה לקבל את הרכוש הדתי של הקהילות הדתיות — קיבל על עצמו י"ר הולצברג שלא לנקוט עמדה אופוזיציונית בסיים נגד הממשלה הנוצרית־דמוקראטית. זאת ועוד: רוב הסיעה גם הביע תרעומת על שד"ר הולצברג המליץ לפני שר הפנים על מינוי בחור ישיבה מטלז', בשם קרון, למשרת רפרנט לענייני קהילות במיניס־טריון הפנים.[18]

ב־14 בדצמבר 1925 התאספו חברי הסיעה היהודית ללבן את הפרשה ולערוך בירור. בעוד שהרוב האשים את י"ר הולצברג בפעילות מאחורי גבו, הטיח בו י"ר הולצברג אותה אשמה עצמה, דהיינו ששני חברי הקהילה היהודית בקובנה מסרו לשר הפנים הליטאי הצעת הנחיות ל'חוק הקהילות', וזאת 'בידיעתם של ראשי הסיעה ובהסכמתם'.[19] י"ר הולצברג עזב את הישיבה ולמעשה גם את הסיעה. בהודעה שפרסמה הסיעה בעיתונות נאמר כי 'ההסבר שמסר י"ר הולצברג בדבר מעורבותו בהוראת המיניסטר לעניין "חוק הקהילה" לא הניח את דעת הסיעה, וזו החליטה להגדיר את התנהגותו כבלתי קולגיאלית.'[20] ואילו י"ר הולצברג פרסם גילוי דעת בעיתון 'די צייט', ובו גירסתו על ישיבת הסיעה. מאז ועד תום כהונתו בסיים השני לא השתתף עוד בישיבות הסיעה היהודית, אם כי המשיך לקבל הזמנות.

סמוך לנעילת המושב האחרון של הסיים השני, ולקראת מערכת הבחירות לסיים השלישי, התרחש מאורע שהיה מעין הקש ששבר את היחסים, המעורערים בלאו הכי, בין רוב הסיעה היהודית לבין נציג 'אחדות'. הכוונה להצעת החוק לביטול 'מס המחזור', שממנו סבלו במיוחד הסוחרים היהודים. ראשי סיעת הרוב הנוצרים־דמוקראטים, שמולקסטיס ודראוגיאליס, הבטיחו לי"ר הולצברג להצביע בעד ההצעה במליאת הסיים, בתנאי שלא יחתים על הצעה זו 'את שאר חברי הסיעה היהודית'.[21] לאחר התייעצות עם ראשי 'אחדות' והתמקחות עם נציג הנוצרים־דמוקראטים, חתמו על הצעת ביטול 'מס המחזור' י"ר הולצברג עצמו, חבר הסיים מטעם הסוחרים היהודים מר רוגינסקי וכן ארבעה חברי הסיים מאנשי הסיעה הנוצרית־דמוקראטית. 'מס המחזור' אכן בוטל בחוק שהתקבל בקריאה השלישית ב־2 במארס 1926. אלא, שאליבא דיתר חברי הסיעה, ביטול זה בא גם בזכות שיקולים טאקטיים של הנוצרים־דמוקראטים, לקראת הבחירות הקרובות, וכן 'כדי

18 באריכט, עמ' 52. והשווה ל' גרפונקל, 'מאבקם של יהודי ליטא על זכויות לאומיות', יהדות ליטא, ג, עמ' 67.

19 תזכיר, עמ' 4.

20 באריכט, עמ' 23, 24.

21 תזכיר, עמ' 3.

לגרום לקרע בין היהודים ודמורליזאציה'.[22] בו ביום החליטה מליאת הסיעה, בהסתייגות החבר מטעם הסוחרים מר רוגינסקי ובהעדר י"ר הולצברג, להוציא את זה האחרון מן הסיעה היהודית. החלטה חסרת תקדים זו (המובאת להלן במקורה, כתעודה 1), פורסמה בעיתונות. היומון היהודי־ציוני 'די אידישע שטימע', שהדפיסה במקום בולט, פרסם גם מאמר מערכת תחת הכותרת 'כבר מזמן צריך היה', ובו מותקף י"ר הולצברג קשות על 'הטעיתו המזיקה את הציבור היהודי, בעזרת חבריו הישועים'.[23] כן הובעה תרעומת על התנהגותו של חבר הסיעה רוגינסקי.[24] באקט זה נסתם הגולל על שיתוף הפעולה בין רוב הציבור היהודי לבין 'אחדות', אשר נמשך כחמש שנים, אמנם תוך משברים. עם זאת היה בכך סימן למאבק הצפוי בין שני הצדדים במערכת הבחירות לסיים הבא (השלישי), אשר נקבעו ל־8—9 במאי 1926. בוועידת 'אחדות' שכונסה באותם הימים (9—10 במארס 1926) מסר י"ר הולצברג דו"ח מפורט על פעילותו בסיים, ובו הרחיב את הדיבור על הישגיו והסביר את המניעים להתנהגות שהביאה לגירושו מן הסיעה. דו"ח זה היה, למעשה, גם בסיס להתווית דרכה של 'אחדות' לקראת הבחירות לסיים השלישי ולהיערכות ראשונה לקראת המאבק הצפוי במערכת הבחירות. הדו"ח מובא להלן כלשונו (תעודה 2).

ניצנים ראשונים למאבק מר זה, על הקולות ברחוב היהודי, נראים בתגובה החריפה של היומון 'די אידישע שטימע' על הרכב ועדת הבחירות העליונה, בת חמשת החברים, שהיא ימנית קיצונית, ובתוכה "הקה־דק" היהודי'[25] (הוא י"ר הולצברג). יתר על כן: 'הרשות נזקקת תמיד ליהודי "מה יפית" שילך בתלם שלה ושייצג כביכול את העם היהודי; אם אין פרידמאן — יש הולצברג'.[26]

את הצעד המשמעותי הראשון לדחיקת 'אחדות' מן 'הרשימה היהודית הכללית', שהוחלט עליה בשיתוף עם נציגי ציבור שונים, עשה המחנה הציוני, שהתארגן למערכת הבחירות כבר בתחילת חודש מארס. במליאת ההסתדרות הציונית מה־14 במארס 1926 נתקבלה החלטה ברורה נגד השתתפות 'אחדות' ברשימה, וזאת מכיוון ש"אחדות" הפכה לבסיס לתמיכה במאה השחורה של "קה־דק" ברחוב היהודי'.[27] אחרי משא ומתן ממושך ומייגע ונסיונות נפל הורכבה, ב־31 במארס, רשימת המועמדים של הגוש הדמוקראטי היהודי, אשר בה נכללו נציגים מהמחנה הציוני, מהמחנה הפאלקיסטי, ומכמה ארגונים כלכליים, כמו: בעלי מלאכה, התאחדות הסוחרים, אגודת החקלאים ועוד. נראה שכבר בשלב זה ראו חלק מן הסוחרים את עצמם מקופחים בגלל אי שיבוצם במקום ריאלי ברשימת המועמדים. יומיים לאחר מכן פורסם מצע הבחירות של 'הגוש הדמוקראטי היהודי', המחייב את מועמדיו להתארגן לסיעה יהודית ולפעול לפי עקרונות משותפים בשאלות פוליטיות מרכזיות, בנושאים הנוגעים לאינטרסים הכלכליים של יהדות ליטא ובמאבק לשוויון זכויות אורחי ולאוטונומיה לאומית. ניתנה גם התחייבות להקים על יד הסיעה גוף מייעץ שיכלול את נציגי המפלגות והארגונים הפוליטיים התומכים ברשימה.

בתחילת אפריל פורסמה רשימת המועמדים של 'אחדות', ובראשה איש העסקים ליאון אוז'ינסקי, וי"ר הולצברג רק במקום השני. ברשימה זו נכללו גם מאיר הורביץ והסוחר והעסקן טראקניסקי.

ברשימות שהוגשו או בלטה בהרכבה הבין־לאומי 'קבוצה של בעלי בתים ואדמות', אשר בראשה עמד בעל הנכסים מקובנה הודוש, ואחריו לא־יהודים. ברשימת הסוציאל־דמוקראטים שובץ במקום הרביעי המועמד היהודי ד"ר אפשטיין. שמות מועמדים יהודים נכללו בעוד רשימות שונות, מהן קיקיוניות, כמו הרשימה השמאלנית הקיצונית 'פועלים ועניי הכפר', 'רשימת פועלים שמרכזה בממל, ועוד.

אין ספק שבהצגת מועמדים יהודים ברשימות אלו נתכוונו מרכיביהן לזכות בקולות הבוחרים היהודים. אך עיקר המאבק על הפוטנציאל הזה היה נטוש בין הרשימה היהודית הדמוקראטית המאוחדת לבין 'אחדות', אשר היתה לה רשימה משותפת עם ארגון הסוחרים הזעירים, בשם 'הרשימה היהודית הכלכלית־דתית' (המצע המקורי של רשימה זו — תעודה 3).

כבר בשלב זה החלו ניכרים ברחוב היהודי סימנים למלחמת בחירות מחריפה והולכת. ארגון הסוחרים הזעירים פרסם גילוי דעת שבו האשים את מרכיבי הרשימה הדמוקראטית, ובמיוחד את 'המרכז הציוני', בקיפוחם,[28] מחד גיסא, ובשימוש לרעה בשם ארגונם מאידך (תעודה 4). פורסם גם פאסקוויל אנונימי תחת הכותרת 'תועבה בישראל', שהופץ בחול המועד פסח, והשמיץ את הביטאון הציוני 'די אידישע שטימע'. אך בדרך כלל היה עדיין המאבק מאופק ובגבולות מקובלים. למשל, שלושה אישים יהודים מהמחנה הציוני — ד"ר יעקב רבינסון, משה כהן ונתן גרינבלאט — הזמינו את נציגי 'אחדות' לוויכוח פומבי.[29] הרב מקורשאן, י"א פרידמאן, אף פנה אל שני הצדדים בקריאה להשלים,[30] אלא שהסיכוי לכך כבר לא נראה סביר. במאמר מרכזי בעיתון 'די אידישע שטימע', שבו נבחנה השאלה — 'האם אפשרי גוש משותף עם אחדות', ניתנה תשובה שלילית בהחלט, וזאת משום שמפלגה זו 'מזיקה ואסור שיהיה לה חלק בפוליטיקה היהודית'.[31]

22 באריכט, עמ' 74.

23 די אידישע שטימע, 4 במארס 1926, עמ' 2.

24 במכתב גלוי לעיתון הסביר מר רוגינסקי שחתימתו על הצעת ההחלטה על ביטול 'מס המחזור' באה בהסכמת חברי הסיים, ד"ר רובינזון, ד"ר ברגר, ומר גרפונקל (שם, 25 בפברואר 1926, עמ' 2).

25 שם, 11 במארס 1926, עמ' 1.

26 שם, 12 במארס 1926, עמ' 2 (מאמר ראשי, 'די וואל קאמיסיע').

27 שם, 19 במארס 1926, עמ' 2 (מאמר ראשי, 'פארוואס ניט אחדות').

28 גם העיתון 'די אידישע שטימע' הודה שלארגון הסוחרים הזעירים 'יש טענות צודקות', אלא שהגישה הפוליטית השקולה חייבת להכריע ברגע זה' (שם, 9 באפריל 1926, עמ' 2, מאמר ראשי, 'פארבאנדן און כלל ישראל').

29 שם, 8 באפריל 1926, עמ' 7 ('קומט אויף דער פרייער טריבונע').

30 שם, עמ' 2 ('שלום על ישראל').

31 שם, 13 באפריל 1926, עמ' 2 ('צי איז מעגלעך א בלאק מיט אחדות?').

באותו זמן כבר התנהלו דיונים מתקדמים בין 'הרשימה הדמוקראטית היהודית' לבין רשימת המיעוטים הלאומיים בליטא על הסכמי עודפים והופעה בגוש טכני אחיד, וזאת בעיקר כדי להתגבר על פירושים שרירותיים של חוק הבחירות, לפי הנסיון המר בעבר.

ב־21—22 באפריל (ז—ח באייר תרפ"ו) נקראה ועידה כללית של רבני ליטא בקובנה, בהשתתפות 93 רבנים, ונושא הבחירות היה חלק עיקרי של הדיונים. רובם של הרבנים הללו היו מתומכי 'אחדות' [32] ובהם מחשובי הרבנים, כגון: הרב שפירא מקובנה, הרב בלוך מטלז', הרב כהנימאן מפוניבז' ואחרים. במהלך הדיונים הותקפו רבנים שהשתייכו ל'מזרחי', הציונים ובטאונם 'די אידישע שטימע' וסתם דמו־קראטים. עם זאת הציעו הרב מווילקומיר והרב פייבלזון מקופישוק, 'להשתדל שהרשימה הדמוקראטית המאוחדת תתקשר עם אחדות'. אכן, תוך כדי מהלך הוועידה נפגשה משלחת רבנים (הרב פייבלזון והרב כהנימאן ונציג מטלז') עם נשיאות הוועד המרכזי של הרשימה הדמוקראטית והציעה לה לחתום על הסכם עודפים. לאחר שההצעה נדונה למחרת במליאת הוועד המרכזי של הרשימה הדמוקראטית, פורסמה ההחלטה הבאה:

> מאחר שהסיבה העיקרית לפליטת מפלגת 'אחדות' מהחזית היהודית הלאומית הכללית היא מלחמתה של 'אחדות' נגד האוטונומיה הלאומית היהודית ונגד החברה היהודית המאורגנת, ייתכן שילובה של 'אחדות' באיחוד לאומי יהודי רק: (1) אם תבטל את תוצאות מדיניותה בעניין הקמת הקהילות הדתיות ותחזיר את הרפרנט שלה בענייני הקהילות; (2) אם תבטיח שנציגיה בסיים יקבלו מרות מוחלטת של הגוף המייעץ שתקים הסיעה היהודית בסיים, ויחד ייאבקו למען אוטונומיה לאומית.
>
> למרבה הצער הוגשה ההצעה כל כך מאוחר, שהוועד חושש שהשינויים המתחייבים ממנה בהסכם ההתקשרות עם הגרמנים והפולנים עשויים לגרום לביטול כל הגוש של המיעוטים ולאיבוד של קולות יהודיים. ועד הבחירות המרכזי מצטער אפוא על שהצעת 'אחדות' לא באה בזמן.[33]

אין אפוא תימה שהתשובה השלילית והעובדה ש'עם מיעוטים אחרים כן התקשרו' הסעירו את ועידת הרבנים ובעידנא דריתחא הושמעו הצעות קיצוניות ומרחיקות לכת לגבי היחס למצביעים בעד הרשימה הדמוקראטית.[34] על דעת כולם

32 נראה שכמעט כל הרבנים חברי 'המזרחי' לא הוזמנו. על טענת הרב מפאלאנגן שלוועידה לא הוזמנו רבנים מנאמוקשט, קורשאן, סרעדניק, פאלאנגן ועוד, ענה היו"ר, שאכן אלה הם שכתבו פאסקווילים בעיתונים. שם, 22 באפריל 1926, עמ' 2 ('צו־זאמענפאר רבנים אין ליטע').

33 שם, 25 באפריל 1926, עמ' 7 ('אונטערהאנדלונגען וועגן א בלאק מיט אחדות').

34 למשל הרב מטלז' הציע להכריז על 'איסור חמור' על ההצבעה בעד הרשימה היריבה ואפילו דרש להוסיף 'ארור המצביע'. הרב מקידאן הציע לגבי 'מי שלא יצביע [בעד "אחדות"] — עלינו להגיד לו: צורר ישראל'. שם, עמ' 2 ('אפן רבנים צוזאמענפאר').

הוחלט לפרסם 'קול קורא' בגנות הרשימה הדמוקראטית ובזכות הרשימה הכלכלית־דתית (הנוסח המקורי ושמות 99 הרבנים החתומים עליו — תעודה 5).

עתה נותרה 'אחדות' בודדה במערכת הבחירות,[35] ולא היו לה סיכויים להשיג מספר קולות מספיק כדי קבלת מאנדאט אחד לפחות, מחמת מיעוט הקולות הצפויים ובגלל ההגבלות בחוק הבחירות. עובדה זו ואיבוד הסיכוי האחרון למידת שיתוף פעולה מינימאלית בין שתי הרשימות היהודיות גרמו על כן החרפה ניכרת של המאבק, קודם כול מעל דפי העיתונים והכרוזים. ביטוי לזעמם של אנשי 'אחדות' ולאכזבתם מן הסירוב לקבל את ידם המושטת הוטבע בכותרת — 'פילגש בגבעה' — של כרוז נרגש החתום בידי 'ועד הרשימה הכלכלית־דתית' (נוסח מלא — תעודה 6). ואילו הצד שכנגד הסביר 'למה אין להצביע בעד "אחדות", המסתתרת מאחורי השם — רשימה כלכלית־דתית' ושלמעשה 'זהו רק המשך לאותו גוף, ששיתף פעולה עם הנוצרים־דמוקראטים לגבי הקמת קהילות דתיות ועניינים אחרים, על חשבון עמדות לאומיות חשובות' (הנוסח המלא — תעודה 7).

עם התקרב יום הבחירות פשט גם המאבק במישור הדתי והתבטא אף במהומות שפרצו בבתי כנסת[36] ובהיגררות רבנים חשובים ומכובדים לפולמוסים והאשמות (בהם גם הרב הראשי של קובנה). הרב ישראל ניסן קארק, ממנהיגי 'המזרחי', ביטל כעפרא דארעא את ההחלטות שנתקבלו בוועידת הרבנים האחרונה; ואף האשים שכספי צדקה מועברים לשימוש מפלגתי.[37] מרכז 'המזרחי' קרא אל כל נאמני תורת ישראל שלא למסור קולות לרשימות הכורתות ברית עם אנטישמים וצוררי ישראל.[38] מאידך, שבו 99 הרבנים[39] ופרסמו כרוז ובו ברכה לכל יהודי ובני משפחתו שיצביעו בעד 'הרשימה הכלכלית־דתית', ואשר ממנה השתמעה גם קללה[40] לכל המצביע בעד הרשימה הנגדית (נוסח מלא — תעודה 8).

בעצם פרשת 'אחדות' היתה רק גורם אחד, אמנם עיקרי, בפיצול הפוטנציאל היהודי בבחירות לסיים השלישי, שכן גם תנועת צ"ס החליטה סמוך לבחירות

35 לפי גירסה אחת לא הסכימו הנוצרים־דמוקראטים לקבל את 'אחדות' לגוש טכני עמם ולא להסכם עודפים. שם, 26 במאי 1926, עמ' 1 ('4 בלאקן אין קאוונער וואלקרייז').

36 על הפרעות חמורות לנאומיהם של רבנים בבתי כנסת עד כדי פיצוץ אסיפות, ראה: 'מ'לאזט דעם רב נישט רעדן' (שם, 4.5.1926, עמ' 3); 'וואל מיטינג אין נייעם בית מדרש' (שם, 26.4.1926, עמ' 1).

37 'הרב הגאון קארק וועגן די באשלוסן פון אסיפת הרבנים' (שם, 28.5.1926, עמ' 7).

38 'צו אלע תורה טרייע אידן' (שם, 4.5.1926, עמ' 3).

39 על חשד סביר שכמה משמות הרבנים נרשמו שלא ברשותם, ראה: 'געפעלשט חתימות פון רבנים אונטערן אחדות טיסטישן וואל אויפרוף' (שם, 5.5.1926, עמ' 1).

40 בנוסף לאזהרה מפני אסון שימיטו המצביעים על רשימת הדמוקראטים, על הכלל ועל עצמם (ראה תעודה 8) מובא בראש הכרוז מוטו מספר דברים יא: כט: 'ונתת את הברכה על הר גריזים'. לגבי יהודי ליטא הבקיאים בתורה לא היה ספק שיבינו את הכוונה להשלמת הפסוק (ואת הקללה בהר עיבל). ייתכן שבשלב זה הוחלט לבצע את הצעת הרב מטלז' בוועידת הרבנים (ראה לעיל, הערה 34).

להצביע בעד רשימת הסוציאל־דמוקראטים הכללית.[41] תוצאות הבחירות, שהיו האחרונות בתולדות ליטא הדמוקראטית, הנחילו אכזבה כלשהי לרשימה הדמו־קראטית היהודית ואכזבה קשה לרשימה הכלכלית הדתית: הראשונה העבירה בסך־הכול שלושה צירים, והאחרונה אף לא אחד. אלא שבסוף אותה שנה אירע הפוטש של הלאומנים בליטא, בראשות ואלדמאראס, והסיים השלישי פוזר.

ת ע ו ד ו ת *

1

א

פ ר אָ ט אָ ק אָ ל

פון דער זיצונג פון דער ידישער סיים־פראקציע

דעם 2־טן מארט 1926

עם באַטייליקן זיך די דעפוטאַטן: ד״ר ראַבינזאָן, אַבראַמאַוויטש, גאַרפונקעל, פינקעלשטיין און ראַגינסקי.

פאָרזיצער: ראַבינזאָן	ס ד ר ־ ה י ו ם: די פראַגע וועגן אויסשליסן ה׳

סעקרעטאַר: א. מאַקאָווסקי.	האַלצבערג פון דער יידישער סיים־פראַקציע.

ב אַ ה אַ נ ד ל ט:	ב אַ ש ל אָ ס ן

ד ״ר ר אַ ב י נ ז אָ ן מעלדעט, אַז אַן איינלאַדונג צו דער זיצונג איז אויך געשיקט געוואָרן ה׳ ד״ר האַלצבערג.

ד ״ר ר אַ ב י נ ז אָ ן: מיר דאַרפן ענדלעך ענדיקן מיט דער פראַגע, וועלכע עס איז שוין לאַנג צייט געווען צו דערליידיקן. איך לייג פאַר אָנצונעמען פאָלגנדיקע רעזאָלוציע:

די יידישע סיים־פראַקציע אויף איר אויסעראָרדנטלעכער זיצונג פון 2טן מאַרץ ד״י, נעמענדיק אין באַטראַכט 1) אַז דער דעפוטאַט יצחק האַלצבערג האָט אין אַ ריי וויכטיקע פראַגעס געשטימט אַנדערש ווי די יידישע סיים־פראַקציע און אויף אַזאַ אופן געהאַנדלט קעגן דער פראַקציאָנס־שטעלונג און דיסציפּלינע. 2) אַז ה׳ האַלצבערגס האַנדלען ביים אַרויסלאָזן די אינסטרוקציע צום קהילות־געזעץ (פון 26טן נאָוועמבער 1925) איז דורך דער יידישער סיים־פראַקציע אויף איר זיצונג פון 14טן דעצעמבער 1925 קוואַליפיצירט געוואָרן פאַר אומקאָלעגיאַל לגבי דער פראַקציע און שעדלעך פאַר די אינטערעסן פון יידישן קיבוץ אין ליטע. 3) אַז ה׳ האַלצבערג, אין שייכות מיט דער געלעגנהייט אָפּצושאַפן דעם אומזאַץ־שטייער, האָט גענומען אויף זיך די איניציאַטיוו

41 שמואל אלישיב־פרידמאן, ׳תנועת א״י העובדת׳, יהדות ליטא, ב, עמ׳ 201.

* הערת המערכת: הכתיב היידי בתעודות שונה לפי המקובל עכשיו.

דורכצופירן די אינטריגע פון שמולקשטיס־דרויגעליס וועגן דער יידישער פראַקציע און מיטצוהעלפן זיי אויף אַזאַ אופן צו שפּאַלטן די יידישע פראַקציע און די יידישע געזעלשאַפט. 4) אַז אין זיין אַרטיקל אין ״קאָוונער צייט״ אין נמ׳ 45 און אַנדערע אַרויסטרעטונגען דאָרטן האָט הער האַלצבערג, מיט אַ כוונה צו דערנידעריקן דעם כבוד פון דער יידישער פראַקציע, זיך דערלויבט בנוגע איר באַליידיקנדיקע און ניט־ווערדיקע אויסדרוקן, אַרויפוואַרפנדיק אויף איר פאַלשע באַשולדיקונגען — באַשליסט:

דעם מיטגליד פון דער יידישער סיים־פראַקציע ה׳ יצחק רפאל האַלצבערג פון דער פראַקציע אויסצושליסן.

ה׳ ר אַ ג י נ ס ק י: פון די אַלע באַשולדיקונגען קעגן ד״ר האַלצבערג איז די איינציקע ערנסטע — די באַשולדיקונג בנוגע זיין האַנדלונג ביים אַרויסגעבן די אינסטרוקציע צום קהילות־געזעץ, קעגן וועלכער איך האָב זיך שוין בשעתו אַרויסגעזאָגט. זיין שטימען אין אַ ריי פראַגעס אַנדערש ווי די יידישע סיים־פראַקציע קען ניט קוואַליפיצירט ווערן אַלס דיסציפּלין־בּרוך, ווייל לויט אונדזער געשריבענער קאָנסטיטוציע איז דאָס ניט פאַרווערט. אונדזער געשריבענע קאָנסטיטוציע פאַרפליכטעט נאָר אַן איינהייטלעכע האַנדלונג בנוגע פראַגעס פון נאַציאָנאַלער אויטאָנאָמיע. אין ברעכן די פראַקציאָנס־דיסציפּלין קען ער אַלזאָ ניט באַשולדיקט ווערן. וואָס אָנבאַלאַנגט זיינע אַרויסטרעטונגען אין דער פרעסע קעגן דער סיים־פראַקציע דאַרף מען געדענקען, אַז די יידישע פראַקציע האָט אויף פריער אַרויסגעטראָטן קעגן אים. די פראַגע פון אויסשליסן ד״ר האַלצבערג פון דער פראַקציע וואָלט געקענט אַוועקגעשטעלט ווערן נאָר צוליב זיין האַנדלונג בנוגע דער אינסטרוקציע צום קהילות־געזעץ. אָבער איצט, נאָכדעם ווי זיין דאָזיקע האַנדלונג איז שוין דורך דער פראַקציע אָפּגעמישפּט געוואָרן, איז שוין ניט קיין צייט צו אָננעמען קעגן אים נייע סאַנקציעס. איך זאָג זיך דעריבער אַרויס קעגן דער רעזאָלוציע.

ה׳ פ י נ ק ע ל ש ט י י ן: איך וויל נאָר באַמערקן, אַז די צוויי נייע פאַקטן פון זיין האַנדלונג בנוגע דעם פּראָיעקט וועגן אָפּשאַפן דעם אומזאַץ־שטייער און באַליידיקנדיקער אַרויסטריט קעגן דער פראַקציע אין ״קאָוונער צייט״ זיינען צוגעקומען שוין נאָך זיין האַנדלונג פון דער פראַגע פון דער אינסטרוקציע. איצט, נאָך די נייע צוגעקומענע פאַקטן, נאָך זיין אומווערדיקן ענטפער אין אַזאַ אַרט, די שענדלעכקייט פון וועלכן איז וואָרשיינלעך אים מער באַלאַנגט ווי אונדז, קען שוין קיין פראַגע ניט זיין וועגן זיין פאַרבלייבן אַלס מיטגליד פון דער פראַקציע.

מיט 4 שטימען קעגן 1 (פון ה׳ ראַגינסקי) ווערט די רעזאָלוציע אָנגענומען.

ד ״ר ר אַ ב י נ ז אָ ן שטעלט די רעזאָלוציע צו אָפּשטימונג.

ד ״ר ר אַ ב י נ ז אָ ן מעלדעט, אַז ד״ר בערגער איז מיט דער רעזאָלוציע

איינשטימיק און ער האָט געבעטן אים צושיקן דעם פּראָטאָקאָל פון דער זיצונג אונטערצושרייבן.

גע׳צייכנט: פּאַרזיצער: ד״ר ראַבינזאָן
סעקרעטאַר: א. מאַקאָווסקי

דער אויבנגעבראַכטער פּראָטאָקאָל איז אונדז באַקאַנט געמאַכט געוואָרן און מיר צייכענען אים.

מיטגלידער פון דער יידישער סיים־פראַקציע:
געצ. ע. פינקלשטיין
י. ראַגינסקי
ל. גאַרפונקעל
ב. אַבראַמאָוויטש

מיטן אָריגינאַל ריכטיק.

סעקרעטאַר: [א. מאַקאָוסקי]

ב

הפרקציה היהודית
של הסיים
קובנה,
רחוב קיסטוט 34.

Seimo Žydu
Frakcija
KAUNAS
Kęstučio g-ve 34 Nr.
Tel. 25 ir 327 טעל. 25 און 327

יידישע
סיים־פראַקציע
קאָוונע,
קייסטוט גאַס 34.

1926, דעם 3טן מאַרץ

No. 1199

הערן
י. האַלצבערג
דאָ־הי

אין אויפטראַג פון דער יידישער סיים־פראַקציע טייל איך אייך מיט, אַז אויף דער זיצונג פון 2טן מאַרץ ד״י איז באַשלאָסן געוואָרן אייך אויסצושליסן פון דער יידישער סיימפראַקציע.

צו אייער קענטעניש שיק איך אייך איבער דעם פּראָטאָקאָל פון דער זיצונג.

מיט אַכטונג
[א. מאַקאָווסקי]
סעקרעטאַר

2

Seimo Nario J. Golcbergo apyskaita apie jo darbuotę Seime.

דער באַריכט פון ד״ר האַלצבערג איבער זיין טעטיקייט אין סיים

(איבערגעגעבן אויף דער קאָנפערענץ פון ״אחדות״ כ״ג כ״ד אדר תרפ״ו) (1926)

צוטרעטנדיק אָפּגעבן דעם באַריכט פון מיין פּאָליטישער טעטיקייט געפין איך קודם־כל פאַר מיין פליכט צו קאָנסטאַטירן, דאָס [אַז] טראָץ דעם וואָס איך בין געווען די גאַנצע צייט (ביז דעם לעצטן לערניאַר) פאַרנומען אַלס דירעקטאָר פון סעמינאַר און גימנאַזיום אין טעלז האָב איך קיין מאָל ניט פאַרפעלט צו קומען צו די זיצונגען פון סיים, ווען עס זענען באַהאַנדלט געוואָרן פראַגן, וועלכע האָבן געהאַט אַ דירעקטע אָדער אומדירעקטע שייכות צו די אינטערעסן פון ליטווישן יידנטום (אויסער איין מאָל, וואָס איך האָב צוליב מיין קראַנקייט ניט געקאָנט קומען און וועגן וועלכן איך וועל נאָך דאָ דערמאָנען).

איך מוז אויך אויפמערקזאַם מאַכן דערויף, אַז די ערשטע צייט איז מיין טעטיקייט אַלס סייממיטגליד געשטערט געוואָרן דורך דעם וואָס אַריינטרעטנדיק אין סיים האָב איך נאָך ניט געקאָנט ניט ריידן און ניט פאַרשטיין קיין ליטוויש. אָבער דעם חסרון האָב איך זיך באַמיט וואָס גיכער צו באַזייטיקן.

ריידנדיק וועגן מיין טעטיקייט אין סיים, וויל איך זיך אָפּשטעלן הויפּט־זאַכלעך אויף די וויכטיקסטע פראַגעס: 1) זונטיק־רו, 2) קהילות־געזעץ און קהילות־אינסטרוקציע, 3) שחיטה־פראַגע און 4) אומזאַץ־שטייער.

זונטיק־רו

אַז איך בין אַריינגעטראָטן אין סיים איז די זונטיקרו־גזרה שוין געשטאַנען פאַר דעם ליטווישן יידנטום אויפן סדר־היום — דער געזעץ־פּראָיעקט וועגן זונטיק־רו האָט זיך דעמאָלט באַטראַכט אין די קאָמיסיעס. איך געדענק נאָך, ווי ה׳ גאַרפינקל האָט מיר דעמאָלט דערציילט וועגן זיין נצחון, וועלכן ער האָט אָפּגעהאַלטן אין דער זעלבסטפאַרוואַלטונגס־קאָמיסיע — (דעמאָלט איז ער נאָך געווען אַ מיטגליד פון דער קאָמיסיע). די קאָמיסיע האָט אָנגענומען אַן ״אויסבעסערונג״, אַז אין די יידישע שולן זאָל זיין דערלויבט צו לערנען זונטיק און אַנדערע חגאות פון איינס אַ זייגער ביי טאָג.

איך האָב געהאַלטן אָט די ״אויסבעסערונג״ וועלכע וואָלט פאַר דעם האַנדל, זעלבסטפאַרשטענדלעך, געווען גוט, בנוגע צו די יידישע שולן — אַלס אַ דערנידע־רונג פון דעם יידישן רעליגיעז־נאַציאָנאַלן כבוד, ניט ריידנדיק שוין וועגן די אומבאַקוועמלעכקייטן און שטערונגען, וואָס דאָס וואָלט געבראַכט פאַר די יידישע שולן און שילער. דען וואָס קען זיין דערנידעריקנדיקער פאַר דעם יידישן רעליגיעז־נאַציאָנאַלן געפיל, אַז יידישע קינדער זאָלן ניט טאָרן לערנען, דערפאַר

וויל אין דער צייט קומט פאַר דער גאָטעסדינסט ביי אנדערע ? שוין בעסער, אַז די יידישע שולן זאָלן דעם גאַנצן טאָג זיין געשלאָסן !

אַ דאַנק מיין רעדע, וועלכע איך האָב געהאַלטן ביי דער דריטער לעזונג פון דער פראַגע, איז מיר געלונגען דורכצופירן, אַז די יידישע שולן מעגן זיין אָפן אום זונטיק און די איבעריקע רעליגיעזע חגאות דעם גאַנצן טאָג.

בשעת די פראַגע וועגן זונטיק־רו האָט זיך דעם צווייטן מאָל באַהאַנדלט אין סיים (ווי עס איז באַוווסט, איז זי דעם ערשטן מאָל דורכגעפאַלן, ווייל זי איז דורך אין אַ לינדער פאָרם, און דאָס איז ניט געפעליק געוואָרן די אויטאָרן פון געזעץ־פראָיעקט) האָב איך געהאַט אַ ריי געשפּרעכן מיט די לידערס פון די רעכטע פאַר־טייען. די יידישע סיים־פראַקציע איז שוין דעמאָלט געשטאַנען אין אַ פאַרביטער־טער אָפּאָזיציע צו דער רעגירונג, און אַז די רעכטע האָבן מיר אַנגעוויזן אויף די שלעכטע פאָלגן, וועלכע אַזאַ טאַקטיק קען ברענגען דעם ליטווישן יידנטום, האָב איך אונטערשטראָכן, אַז אום [כדי] צו קומען צו אַ פאַרשטענדיקונג מיט דעם גרעסטן טייל פון דער יידישער באַפעלקערונג, זיינען קודם־כל נויטווענדיק 3 תנאים:

1) אַז דער זונטיקרו־געזעץ זאָל ניט פאַרשאַרפן דעם עקאַנאָמישן מצב פון ליטווישן יידנטום און זאָל ניט באַדראָען אונדזער אמונה, ד״ה, אַז אין אַלע שטעט און שטעטלעך זאָל דערלויבט ווערן אום זונטיק צו האַנדלען אייניקע שעה.

2) אַז עס זאָל אַראָפּגענומען ווערן דער אומזאַץ־שטייער (דאָס האָב איך שוין געפאָדערט מיט 2 יאָר צוריק) און אַז עס זאָל בכלל פאַרקלענערט ווערן סיי די שטייערלאַסט, סיי דער שטייער־ווילקיר מצד די שטייער־אינספּעקטאָרן.

3) אַז די רעכטע פאַרטייען זאָלן ניט פירן קיין אַנטיסעמיטישע אַגיטאַציע צווישן דער באַפעלקערונג. אויף די לעצטע צוויי פראַגעס איז מען געווען באַרייט [גרייט] צו קומען אַנטקעגן, אָבער אין דער ערשטער פראַגע, — וועגן זונטיק־רו — האָט מען קיין וויטגייענדיקע הנחות ניט געוואָלט געבן און גראַדע אין דער פראַגע איז מיר געווען אוממעגלעך אייַנצוגיין אויף וועלכע עס איז קאָמפּראָמיסן. דער געזעץ־פראָיעקט וועגן זונטיק־רו איז אַנגענומען געוואָרן אין זיין גאַנצער שאַרפקייט (אויסער נבוגע יידישע שולן), און מיר איז געלונגען נאָר אויפצווירקן, אַז אין קאָוונע זאָל מען דערלויבן האַלטן די געשעפטן שבת צו נאַכט ביז 9 אַ זייגער. אָבער אויך די הנחה שטייט איצט אין אַ סכנה צוליב דעם געזעץ וועגן די [דער] לענג פון אַרבעטסטאָג, וועלכער איז אַנגענומען געוואָרן אין סיים.

איך וויל האָפן. אַז אין קונפטיקן סיים וועט אונדז בעזרת השם געלינגען דורכצופירן די אויסבעסערונגען פון געזעץ, וועלכע זיינען פאַר אונדז נויט־ווענדיק.

II.

קהלות־געזעץ און קהלות־אינסטרוקציע

וועגן קהלות־געזעץ און קהלות־אינסטרוקציע און באַזונדערס וועגן מיין ״שולד״

אין דער לעצטער זיינען פון דער ״אידישער שטימע״ פאַרשפּרייט אַזוי פיל שקרים און רכילות, אַז די יידישע באַפעלקערונג אין ליטע האָט וועגן דעם אַ גאַנץ פאַר־קערטע פאַרשטעלונג.

די יידישע סיים־פראַקציע האָט באַצייכנט מיין האַנדלונג בנוגע דער אינס־טרוקציע פאַר ״אומקאָלעגיאַל״ לגבי דער פראַקציע. די פאָלגנדיקע פאַקטן, וועלכע זיינען ביז איצט אין גאַנצן אומבאַקאַנט דער יידישער באַפעלקערונג אין ליטע און וועלכע איך גיב דאָ איצט איבער דער עפנטלעכקייט וועלן אויפקלערן די פאַרשפּרייטע שקרים און וועלן אויך געבן די מעגלעכקייט צו אורטיילן, ווער עס האָט געהאַנדלט אומקאָלעגיאַל.

קהלות־געזעץ

ווי עס איז באַוווסט, אונטערשיידט זיך דער נייער קהלות־געזעץ פון אַלטן דורך 3 זאַכן.

1) אין איין אָרט קענען איצט זיין עטלעכע קהילות און דאָס אַנגעהעריקייט פון די יידן צו אַ קהילה איז ניט אַבליגאַטאָריש.

2) אין די נייע קהילות (אַזוי גערופענע נאַציאָנאַלע) גייט ניט אַריין קיין קולט, ד״ה עניני הדת.

3) די נייע קהילות האָבן ניט קיין צוואַנגשטייער־רעכט.

לאָמיר זען, ווי האָב איך און ווי האָבן מייַנע חברים פון דער סיים־פראַקציע געהאַנדלט בנוגע אָט דעם געזעץ און ווער האָט גורם געווען דערצו, אַז דער געזעץ זאָל אַרויסגיין אין אַזאַ פאָרעם.

ביי די ערשטע 2 לעזונגען פון געזעץ (זיי זיינען פאָרגעקומען צוזאַמען) בין איך אַרויסגעטראָטן אין סיים מיט אַ שאַרפער רעדע קעגן דעם געזעץ (די ״אידישע שטימע״ האָט דאָן אַליין געשריבן, אַז מיין רעדע איז געווען זייער אַ שאַרפע) און איך, ווי אויך הרב כהנמאַן האָבן געשטימט קעגן געזעץ, צו די [דער] דריטע[ר] לעזונג האָב איך ניט געקענט קומען. ווייל איך בין דעמאָלט געווען קראַנק אין טעלז, און אַז איך וועל ניט קענען קומען האָב איך טעלעגראַפיש מודיע געווען דער סיימפראַקציע. צו דער דריטער לעזונג האָט הרב כהנמאַן געוואָלט אַריינטראָגן אַן אויסבעסערונג, אַז קולט זאָל אַריינגיין אין דער קאָמפּעטענץ פון די קהלות, דאָס הייסט אַז די נייע קהילות זאָלן מעגן זיך באַשעפטיקן מיטן באַפרידיקן די צרכי הדת. אום [כדי] אַזאַ אויסבעסערונג זאָל קענען אַריינגעטראָגן ווערן, דאַרף זי אונטערגעשריבן ווערן דורך 6 סיים־מיטגלידער. האָבן אָבער צוויי יידישע סיים־דעפּוטאַטן, די הערן פינקעלשטיין און גאַרפינקעל, זייערע חתימות ניט געגעבן, און הרב כהנמאַן האָט געמוזט זוכן די נייטיקע חתימות ביי קריסטן. און דעריבער פאַרשפּעטיקט אַנצוגעבן די נייטיקע אויסבעסערונג. אָט אויף אַזאַ אופן איז קולט אויסגעשלאָסן געוואָרן פון די נייע קהילות.

באַזונדערס אינטערעסאַנט און ניי וועלן זיין פאַר די פרטים, ווי אַזוי איז דאָס צוואַנגשטייער־רעכט צוגענומען געוואָרן פון די קהילות.

אין טעקסט פון געזעץ, וועלכער איז אָנגענומען געוואָרן. אין דער דריטער לעזונג, איז געשטאַנען, אַז די קהילות מאָנען אויף זייערע שטייערן אין דער אַלגעמיינער אָרדענונג, דאָס הייסט דורך צוואַנג. אַז ה׳ ראַבינזאָן האָט זיך דערפון אין אייניקע טעג אַרום דערוווּסט, האָט ער אָנגעגעבן אין סיים־פּרעזידיום פאָלגענדיקע מעלדונג אין נאָמען פון דער יידישער סיימפראַקציע (איך האָב ביי זיך אַ אָפיצעלע קאָפּיע פון דער מעלדונג): אַזוי ווי נאָך די דעבאַטן קעגן צוואַנגשטייער האָט דער סיים געשטימט קעגן צוואַנגשטייער, איז דאָך, ווי עס ווייזט אויס, דער צוואַנגשטייער אַריין אין געזעץ על־פּי טעות — לכן בעט ער אין נאָמען פון דער סיימפראַקציע — דעם טעות צו פאַרריכטן און דעם צוואַנג־שטייער פון געזעץ אויסצוקומען. דער סיים־פּרעזידיום האָט אים געטאָן די טובה און האָט דעם צוואַנג־שטייער אויסגעמעקט . . .

איך מוז בעמערקן, אַז די זעלביקע אידעאָלאָגיע האָט זיך אויסגעדריקט אויך אין דעם גאַנצן טומל און דער גאַנצער האַלטונג פון דער סיים־פראַקציע בנוגע דעם אומזאָך־שטייער: אויב עפּעס גוטעס פאַר יידן גייט דורך ניט דורך זיי, איז אפשר בעסער אַז עס זאָל אין גאַנצן ניט דורכגיין . . .

דעמאָלט אָבער איז די גאַנצע יידישע סיים־פראַקציע נאָך אויף אַזאַ שטאַנדפּונקט ניט געשטאַנען. אַז ה׳ ראַבינזאָן האָט נאָכהער אין דער סיים־פּראַקציע דערציילט וועגן די [דער] מעלדונג, וועלכע ער האָט אָנגעגעבן, און זיך פאַרענטפערט דערמיט, אַז ער האָט ניט געוואָלט, אַז דער צוואַנג־שטייער זאָל אַריין אין געזעץ דורך אַ הינטערטיר פון אַ רעדאַקציע־טעות, האָט יידישע סיים־פּראַקציע — באַזונדערס ה׳ פינקעלשטיין — פּראָטעסטירט קעגן זיין האַנדלונג — ערשטנס אין עצם: וואָס וואָלט אים געאַרט אַז אין דעם געזעץ וואָלט על־פּי טעות דער צוואַנג־שטייער יאָ געווען? און צווייטנס צוליב דעם, וואָס ער האָט אַזאַ וויכטיקע מעלדונג אָנגעגעבן אין נאָמען פון דער יידישער סיים־פּראַקציע, בשעת ער האָט פריער קיינעם פון די מיטגלידער פון דער פראַקציע (אויסער ה׳ גאָרפינקלען) וועגן דעם ניט דערציילט און ניט געפרעגט. אַז איך האָב געבעטן, אַז מען זאָל דעם פּראָטעסט אַריינשרייבן אין פּראָטאָקאָל, האָט מען מיר געענטפערט, אַז פון דער זיצונג וועט זיך קיין פּראָטאָקאָל ניט פירן . . . אָט דאָס איז אַ ביילאַג צו דער פראַגע, ווי, ווען און צוליב וואָס עס האָבן זיך געפירט פּראָטאָקאָלן אין דער יידישער סיים־פּראַקציע . . .

קהילות־אינסטרוקציע.

עס איז קלאָר פאַר יעדערן אַז אַ אינסטרוקציע ווייזט מער ניט אָן ווי דעם געזעץ צו פאַרווירקלעכן, אָבער זי קען דעם געזעץ ניט ענדערן, אויב אין געזעץ איז ניטאָ קיין איינהייטלעכקייט פון קהילה, קיין קולט און קיין צוואַנגשטייער, קען דאָס דורך אַ אינסטרוקציע בשום־אופן ניט געענדערט ווערן. אויף דעם שטאַנדפּונקט איז אָפיציעל געשטאַנען די יידישע סיים־פּראַקציע, און דעריבער האָט זי אויף די ערשטע קהילות־באַראַטונג געפאָדערט, אַז ניט וואַרטנדיק אויף די [דער] אינסטרו־

קציע, וועלכע קען קיין זאַך ניט ענדערן, זאָל מען אָננעמען דעם באַשלוס די נייע קהילות ניט צו גרינדן.

ענדע זומער האָט זיך אַ העכערער טשינאָווניק פון אינערן־מיניסטעריום געווענדט צו די פאַרשטייער פון קאָוונער קהילה מיט אַ פאָרשלאָג צו מאַכן אַן אינסטרוקציע. די פאַרשטייערס פון קאָוונער קהילה האָבן די אינסטרוקציע געמאַכט. אַז די יידישע סיים־פּראַקציע האָט זיך דערפון דערוווּסט, האָט זי אויף אַ זיצונג, אין וועלכער איך האָב זיך צופעליק ניט באַטייליקט (איך בין דעמאָלט ניט געווען אין קאָוונע) פאַרבאָטן די קאָוונער קהילה אָנצוגעבן די געמאַכטע אינסטרוקציע. די קאָוונער קהילה האָט אין אַן אָפיציעלן בריוו פון 9טן סעפּטעמבער מיטגעטיילט דער יידישער סיים־פּראַקציע, אַז זי אונטערוואַרפט זיך איר באַשלוס, און זי וועט די אינסטרוקציע ניט אָנגעבן.

דעם 14טן סעפּטעמבער בין איך צופעליק געווען ביים אינערן־מיניסטער, און ער האָט מיר געוויזן די קהילות־אינסטרוקציע, וועלכע פאַרשטייערס פון קאָוונער קהילה האָבן צוגעשטעלט אין מיניסטעריום דעם 10טן סעפּטעמבער.

אויף דער נעכסטער [לעצטער] זיצונג פון דער סיימפּראַקציע האָב איך וועגן דעם דער סיים־פּראַקציע געמעלדעט. איך האָב דערוואַרט צו זען דעם צאָרן און די ענטריסטונג פון די [דער] סיים־פּראַקציע אויף דעם, וואָס די קאָוונער קהילה האָט איר ניט געפאָלגט און דערצו נאָך אַזוי אָפּגענאַרט, אָבער צו מיין גרויסן דערשטוינען האָט די סיים־פּראַקציע אויף דעם גאָרניט רעאַגירט און צוגענומען מיין מעלדונג ווי אַ גאַנץ געוויינלעכע, באַוווּסטע זאַך, נאָך מער: מען האָט גלייך אָנגעהויבן צו ריידן וועגן אַן אַנדער זאַך, אום [כדי] צו פאַרטושן דעם איינדרוק פון מיין מעלדונג.

איך האָב דאָן באַקומען דעם איינדרוק, אַז דער גאַנצער שפּיל פון קאָוונער קהילה איז געמאַכט געוואָרן מיט דער ידיעה פון די אָנפירערס פון דער יידישער סיימפּראַקציע, וועלכע ווילן וועגן דעם — גאַנץ קאָלעגיאַל — מיט די איבעריקע מיטגלידער פון דער פּראַקציע ניט ריידן.

מיין איינדרוק וועגן דעם איז נאָך פאַרשטאַרקט געוואָרן דורך אַנדערע פאַקטן ווי אויך דורך דעם, וואָס מיין מעלדונג איז לכתחילה אין פּראָטאָקאָל פון דער זיצונג פון דער סיימפּראַקציע ניט אַריינגעטראָגן געוואָרן און איז נאָך דעם צוגעשטעלט געוואָרן לויט מיין קאַטעגאָרישער פאָדערונג. און אַז מען וויל מיט מיר (און די איבעריקע מיטגלידער פון דער פּראַקציע) וועגן דעם ניט ריידן, פאַלט פון מיר אַראָפּ די פליכט צו ריידן וועגן דעם מיט די, וועלכע ווילן מאַכן אַ שוויג פון דאָס, וואָס זייערע חברים טוען אָפּ מיט זייער וויסן הינטער דעם רוקן פון די איבעריקע מיטגלידער פון דער פּראַקציע.

נאָך דעם ווי מען האָט זיך דערוווּסט, אַז זייערע הינטערטיר־דרכים זיינען מיר באַקאַנט, האָט מען אָנגעהויבן פאַרזיכטיקער צו האַנדלען. מען האָט שוין ניט געלאָזן מער איינהעניק געשריבענע אינסטרוקציעס אין די הענט פון מיניסטעריום, די פאַרשטייערס פון קאָוונער קהילה האָבן אָנגעהויבן מינדלעך צו אונטער־

האַנדלען מיט אַ העכערן טשינאָווניק פון מיניסטעריום און מען האָט אויסגעאַרבעט — אַן דעם אָפיציעלן וויסן פון דער סיים־פראַקציע און אָן דעם וויסן פון אַנדערע פּאַרטייען — אַן אינסטרוקציע, אַ צווייטע אינסטרוקציע, וועלכע איז פאַרגעלייגט געוואָרן דעם אינערן־מיניסטער. אין די [דער] אינסטרוקציע זיינען געווען צווישן אַנדערע פאָלגנדיקע פונקטן:

1) אויב עס באַשליסן דאָס צוויי דריטל פון די קהילה־מיטגלידער, קען אין די [דער] קהילה (דורך אַזאַ היגטערטיר) אַריינגענומען ווערן קולט;

2) די קהילה האָט צוואַנג־שטייער־רעכט;

3) דער גאַנצער רכוש פון די אַלטע אַלגעמיינע קהילות — גייט אַריבער אין דעם רשות פון די נייע נאַציאָנאַלע קהילות.

בכלל האָט די אינסטרוקציע געהאַט די כונה צו נייטן די יידן — און באַזונדערס די אָרטאָדאָקסישע יידן — אַריינצוגיין אין די נייע נאַציאָנאַלע קהילות — שוין צוליב דעם, אַז זיי זאָלן ניט איבערלאָזן דעם רעליגיעזן רכוש פון די אַלטע קהילות אין די הענט פון אומרעליגיעזע מענטשן. אינטערסאַנט איז, אַז די השגחה פון קרייז־ווירשינינקאָס אויף די קהילות, אויף וועלכע די ציונים האָבן געגאָסן פעך און שוועבל, איז געווען אָנגעוויזן אָט אין דער אינסטרוקציע, וועלכע איז אויסגעאַרבעט געוואָרן מיט דער הילף פון פאַרשטייער פון קאָוונער קהילה.

דער אינערן־מיניסטער, ווייזנדיק מיר די אינסטרוקציע, האָט דערקלערט, אַז די מעגלעכקייט אַריינצונעמען קולט האָט ער אויסגעשטראָכן, ווייל דאָס איז ניט פאַרויסגעזען אין געזעץ; דעם צוואַנגשטייער האָט ער אויסגעשטראָכן ווייל אין געזעץ איז ער ניטאָ. וועגן די איבעריקע פראַגעס האָט ער געפרעגט מיין מיינונג.

איך האָב אים דערקלערט אַז מיר, אָרטאָדאָקסישע יידן קענען ניט גרינדן קיין קהילות, אין וועלכע עס גייט ניט אַריין קולט. עס דאַרף אַלזאָ פון דער אינסטרוקציע אַרויסגענומען ווערן אַלעס, וואָס קען אונדז צווינגען זיין אין אַזעלכע קהילות, באַזונדערס איז ניט נאָכן יושר, אַז דער רכוש פון די אַלטע קהילות, וואָס טראָגט אַ רעליגיעזן כאַראַקטער, זאָל אַריבערגיין אין רשות פון די נייע קהילות, וועלכע טאָרן זיך מיט קולט ניט פאַרנעמען. מיט דער אויספירונג האָט דער אינערן־מיניסטער מסכים געווען.

אַרויסזאָגנדיק מיין מיינונג האָב איך אונטערשטראָכן, אַז איך רייד ניט אין נאָמען פון דער סיימפראַקציע און אַז די איבעריקע מיטגליד פון דער פראַקציע, וועלכע זיינען ניט רעליגיעז, מאַכן וואַרשיינלעך ניט קיין אונטערשייד צווישן רעליגיעזן רכוש און ניט־רעליגיעזן. איך אָבער, אַלס פאַרשטייער פון רעליגיעזן יידן, מוז פאָדערן, אַז די רעליגיעזע אינטערעסן זאָלן ניט געשעדיקט ווערן דורך דער אינסטרוקציע.

אין מיין געשפּרעך מיטן מיניסטער וועגן דער אינסטרוקציע האָב איך אַלזאָ נאָר פאַרטיידיקט די אינטערעסן פון די רעליגיעזע יידן, אַז זיי זאָלן ניט גענייטיקט ווערן צו זיין אין קהילות אָן קולט, און געשטאַנען אויפן אָפיציעלן שטאַנדפּונקט פון דער יידישער סיימפראַקציע, ווען אויך צוליב אַנדערע מאָטיוון, אַז מיר דאַרפן

נאַציאָנאַלע קהילות ניט גרינדן.

איך געפין, אַז אין די [דער] קהילות־פראַגע האָב איך דערפילט מיין פליכט צו פאַרטיידיקן די יידישע רעליגיעזע אינטערעסן ביי די באַדינגונגען, וועלכע האָבן זיך געשאַפן ניט צוליב מיין שולד און ניט צוליב די [דער] שולד, פון "אחדות". — און אַז איך האָב דערפילט מיין פליכט, האָב איך ניט געפונען פאַר נייטיק וועגן דעם צו אינפאָרמירן די יעניקע וועלכע, ווי איך בין איבערצייגט, האָבן געשיקט זייערע מענטשן דורך די [דער] הינטערטיר צו טאָן דאָס, פון וואָס זיי אַליין האָבן עפנטלעך זיך אָפּגעזאָגט — צו פירן אונטערהאַנדלונגען מיט דער רעגירונג. און, צו פירן זיי, ווען אויך ניט אין דעם נאָמען פון דער פראַקציע, הינטער דעם רוקן פון די איבעריקע מיטגלידער פון דער סיימפראַקציע.

III.

שחיטה־פראַגע.

די סכנה, אין וועלכער עס איז געשטאַנען אין ליטע די יידישע שחיטה, איז דעם יידישן ציבור אין ליטע ניט באַוווּסט, ווייל אין די אינטערעסן פון די קרייזן, וואָס פירן אָן מיט די "אידישע שטימע", איז ניט געלעגן צו אינפאָרמירן — און ריכטיק צו אינפאָרמירן דאָס ליטווישע יידנטום. איך וויל דאָ מיטטיילן אייניקע אינטערעסאַנטע און לערערייכע פרטים, פון וועלכע מען קען זיך נעמען אַ מוסר־השכל.

אין סיים איז געווען אַריינגעטראָגן אַ געזעץ־פּראָיעקט, אַז די באַי־שחיטה גייען איבער אין דעם רשות און אונטער די [דער] השגחה פון לאַנדווירטשאַפטס־מיניסטער.

אין דעם געזעץ־פּראָיעקט איז געווען אַ פונקט, וועלכער שטעלט פעסט, אַז די מעטאָדן און די אַרט פון שלאַכטן [שעכטן] בהמות מוז באַשטימט און באַשטעטיקט ווערן דורך דעם לאַנדווירטשאַפטס־מיניסטער, דאָס הייסט, אַז די יידישע שוחטים דאַרפן באַקומען די קבלה אויף שחיטה פון מיניסטער, וועלכער דאַרף זיי אָנווייזן ווי צו שלאַכטן [שעכטן].

דער געזעץ איז שוין פאַר דעם זומער 1925 אין דער צייט, ווען איך בין געווען אין טעלז, אָנגענומען געוואָרן אין צווייי לעזונגען, און איז אין האַרבסט 1925 ווייטער אַרויפגעשטעלט געוואָרן אויפן סדר־היום.

צו דער דריטער לעזונג, גלייך ווי איך האָב באַקומען וועגן דעם די די פּאָוויעסטקע — דאָס איז געווען איין טאָג פאַר די [דער] דריט[ער] לעזונג — בין איך געווען אין די [דער] סיים־פראַקציע אום [כדי] צו דערגיין, צי עס איז באַצייטנס, — 48 שעה פאַר די [דער] דריטע[ר] לעזונג — אַריינגעטראָגן געוואָרן די נייטיקע אויסבעסערונג. לאָזט זיך אויס, אַז די אויסבעסערונג, וועלכע די סיימפראַקציע האָט געהאַט בדעה אַריינצוטראָגן, איז געלעגן מיט אַלע זעקס חתימות אין דעם ביוראָ פון דער סיימפראַקציע 3 מאָנאַטן און איז נאָך אין סיים ניט אָפּגעגעבן געוואָרן. מיט רחמים האָט מען זיך אײַנגעבעטן, אַז מען זאָל די אויסבעסערונג נאָך צונעמען.

די אויסבעסערונג, וועלכע די סיימפראַקציע האָט פאַרגעלייגט, איז באַשטאַנען אין דעם, אַז דער גאַנצער פונקט וועגן די [דער] השגחה פון מיניסטער אויף דעם אָרט און די מעטאָדן פון שעכטן ווערט אויסגעמעקט.

אַז מען גיט אָן אַן אויסבעסערונג, און בפרט אין אַזאַ וויכטיקער פראַגע, דאַרף מען פריער אויפקלערן די לאַגע, אויב די אויסבעסערונג האָט שאַנסן דורכצוגיין.

דעריבער האָב איך נאָך דעם זעלביקן אָוונט געהאַט אַ געשפּרעך מיט אַ לידער פון די רעכטע פּאַרטייען אום [כדי] אויפצולקערן די פראַגע, ער האָט מיר געזאָגט, אַז די אויסבעסערונג פון דער יידישער סיימפראַקציע וועט געוויס ניט דורכגיין, ווייל דער מיניסטער מוז האָבן אַ השגחה ווי מען שעכט בהמות. מיר זיינען מיט אים געקומען צום הסכם, אַז אום [כדי] ניט צוצונעמען פון מיניסטער די השגחה אויף דעם אַלגעמיינעם שלאַכטן [שעכטן] פון בהמות און אין גלייכער צייט צו זיכערן די יידישע שחיטה, זאָל אַריינגעטראָגן ווערן אַן אויסבעסערונג, אַז דער פונקט וועגן דעם מיניסטערס השגחה איז ניט חל אויף די [דער] יידישע[ר] שחיטה, אָט די אויסבעסערונג האָט ער מיר פאַרשפּראָכן צו שטיצן.

10 אַ זייגער ביי נאַכט, האָב איך די נייטיקע אויסבעסערונג אויסגעאַרבעט, באַקומען 6 יידישע חתימות און אויף מאָרגן אין דער פרי אָנגעגעבן אין סיים.

כדי מיר געבן די מעגלעכקייט אַריינצוטראָגן די אויסבעסערונג 49 שטונדן [שעה] פאַר דער דריטער לעזונג, איז לויט מיין ביטע די פראַגע וועגן שחיטה, וועלכע איז געשטאַנען אויפן ערשטן פונקט, אַראָפּגענומען געוואָרן פון סדר־היום. מען האָט איר באַהאַנדלט אין אַ וואָך אַרום.

אין משך פון דער צייט האָבן די איבעריקע מיטגלידער פון דער יידישער סיימפראַקציע חרטה געקראָגן אויף דעם וואָס זיי האָבן געגעבן זייערע חתימות אויף דער אויסבעסערונג. אויב מען וועט די אויסבעסערונג אָפּוואַרפן, האָבן די געטענהט, וועט דאָס שטעלן די שחיטה אין סכנה.

איך האָב זייערע חתימות אַרויסגעקראָגן שפּעט אין דער נאַכט, זיי האָבן זיך איבערגעאיילט, און די גאַנצע אַחריות וואַרפן זיי אַרויף אויף מיר. אויף אַ זיצונג פון דער סיים־פראַקציע איז געשטאַנען אויפן סדר־היום די פראַגע וועגן אָפּציען זייערע חתימות פון דער אויסבעסערונג. נאָך אַ באַראַטונג וועגן דער פראַגע מיט די רבנים הגאונים פון קאָוונע און סלאָבאָדקע, איז געבליבן, אַז אויב די יידישע סיים־דעפּוטאַטן וועלן אָפּציִען זייערע חתימות, זאָל איך זיך ווענדן צו קריסטן און אַריינטראָגן די אויסבעסערונג וועגן יידישער שחיטה מיט קריסטלעכע חתימות.

די סיים־פראַקציע האָט אָבער באַשלאָסן די חתימות ניט צוריקצוציען דערפאַר, ווייל זיי האָבן זיי שוין געגעבן, מיר איז אָבער אויסגעדריקט געוואָרן אַ פאַראורטיילונג דערפאַר וואָס איך האָב אַריינגעטראָגן די אויסבעסערונג.

ווי עס איז באַוווּסט איז די אויסבעסערונג אָנגענומען געוואָרן און די יידישע שחיטה איז איצט געזיכערט דורכן געזעץ.

אומזאַץ־שטייער.

דער גרעסטער "חטא" מיינער איז געווען דאָס, וואָס איך האָב אַריינגעטראָגן דעם געזעץ־פּראָיעקט מבטל צו מאַכן דעם אומזאַץ־שטייער.

דאָס איז געווען דער לעצטער, וואַרשיינלעך דער גרעסטער טראָפּן, וואָס האָט פול געמאַכט דעם כוס פון מיינע זינד — נאָך דעם האָט מען מיר שוין בשום־אופן ניט געקענט פאַרטראָגן אין דער יידישער סיים־פראַקציע און מען האָט געמוזט מיר אויסשליסן.

מען האָט מיר צוגעשריבן די ערגסטע כוונות פון דער וועלט: אַז איך האָב געוואָלט דערמיט ברעכן די יידישע איינִיקייט, אַז איך האָב געוואָלט אַריינשטעקן אַ מעסער אין רוקן פון דער יידישער סיים־פראַקציע. און דעם ערשטן מאָל קומט מיר אויס צו הערן, אַז מען זאָל באַשטראָפן אַ מענטשן ניט פאַר זיינע מעשים, נאָר פאַר זיינע כוונות — דען אין זייערע אויגן איז דאָס אויסשליסן פון דער סיים־פראַקציע אַ שטראָף — אין מיינע ניט.

איך וויל דאָ דערפאַר גאַנץ אָביעקטיוו און קורץ — דען איך האָב שוין וועגן דעם געגעבן מיינע דערקלערונגען אין "קאָוונער צייט" — דערציילן די פרטים וועגן דעם געזעץ־פּראָיעקט.

איך האָב שוין פריער דערמאָנט, אַז נאָך מיט צוויי יאָר צוריק האָב איך געפאָדערט, אַז דער אומזאַץ־שטייער זאָל אַראָפּגענומען ווערן. ביים באַטראַכטן דעם בודזשעט פון 1926סטן יאָר איז די הכנסה פון אומזאַץ־שטייער אויסגעשטראָכן געוואָרן. דער געזעץ וועגן אומזאַץ־שטייער איז אָבער דורך דעם ניט בטל געוואָרן, און דער אומזאַץ־שטייער האָט געדאַרפט ווייטער אויפגעמאָנט ווערן פונקט ווי פריער.

אין אַ ריי געשפּרעכן, וועלכע איך האָב געהאַט מיט די לידערס פון די רעכטע פּאַרטייען, איז מיר געלונגען אויפצוקלערן, אַז אַ געזעץ־פּראָיעקט וועגן מבטל מאַכן דעם אומזאַץ־שטייער האָט ביי די איצטיקע באַדינגונגען שאַנסן דורכצוגיין.

וויסנדיק ווי ווייט די רעכטע מערהייט פון סיים לאָזט זיך באַאיינפלוסן פון פּאָליטישע מאָמענטן, אַפילו אין עקאָנאָמישע פראַגעס, וויסנדיק אַז די באַציונג פון די רעכטע פּאַרטייען צו דער יידישער סיים־פראַקציע איז ניט קיין גוטע און ניט וועלנדיק צוליב פּאָליטישע טעמים מאַכן פון דער פראַגע אַ ספּעציעל יידישע פראַגע, האָב איך אַריינגעטראָגן אין סיים דעם געזעץ־פּראָיעקט מבטל צו מאַכן דעם אומזאַץ־שטייער. נאָר מיט 2 יידישע חתימות — מיינע און דעפּוטאַט ראַגינסקיס — און די איבעריקע נייטיקע 6 חתימות האָב איך גענומען ביי די דייטשן און ביי די רעכטע.

וועגן דעם, אַז איך טראָג אַריין דעם געזעץ־פּראָיעקט ניט מיט אַלע חתימות פון די מיטגלידער פון דער סיימפראַקציע האָב איך דער פראַקציע געמעלדעט 2—3 וואָכן פריער איידער איך האָב דעם געזעץ־פּראָיעקט אַריינגעטראָגן.

איך מוז דערקלערן דאָס וואָס ס'איז זעלבסטפאַרשטענדלעך, — אַז מיין איינציקע כוונה איז דערביי געווען — ביי די איצטיקע באַדינגונגען אויסצוקלייבן דעם

זיכערסטן אופן צו באַפרייען די יידישע באַפעלקערונג אין ליטע פון דעם אומזאַץ־שטייער.

די לעכערלעך־קינדישע און קליינלעכע העצע, וועלכע די יידישע סיים־פראַקציע האָט געפירט קעגן דעם געזעץ־פראָיעקט אין דער פרעסע און ביי דער אָפּאָזיציע, איז אַלעמען באַקאַנט. ניט קוקנדיק אויף דער העצע, איז דער געזעץ־פראָיעקט מבטל צו מאַכן דעם אומזאַץ־שטייער היינט אין אַלע דריי לעזונגען אָנגענומען געוואָרן.

די אַלגעמיינע ריכטונגס־ליניע פון מיין פּאָליטיק

איך וויל זיך איצט אָפּשטעלן אין אַלגעמיין אויף די [דער] פּאָליטיק, אָן וועלכער איך האָב זיך געהאַלטן אין סיים.

אַ דאַנק די אומאויפהערלעכע שקרים פון דער "אידישע שטימע" האָט זיך געקענט ביי דעם ליטווישן יידנטום בילדן אַ פאַרשטעלונג, אַז איך בין אין סיים געגאַנגען מיט די רעכטע, אַז איך האָב די רעכטע אונטערשטיצט מיט מיין שטימע, אַז איך האָב געמאַכט מיט זיי אַ קאָאַליציע, דאָס אַלץ איז אַבסאָלוט פאַלש. איז שקר־וכזב! אין זייער זעלטענע פאַלן האָב איך געשטימט פאַר אַ רעכטן פאָרשלאַג. אין דאָס רוב פאַלן האָב איך געשטימט קעגן די רעכטע פאָרשלאָגן און נאָר אין אייניקע פאַלן האָב איך זיך אָפּגעהאַלטן.

אויך דאַן ווען איך האָב זיך אָפּגעהאַלטן האָט דאָס ניט געהאַט קיין באַדייטונג פאַר די רעזולטאַטן פון דער אָפּשטימונג, וועלכע וואָלטן געבליבן די זעלביקע, ווען איך וואָלט אויך געשטימט קעגן.

אין סיים בין איך ניט געווען געבונדן ניט מיט דער פּאָזיציע און ניט מיט דער אָפּאָזיציע, איך בין געווען פריי צו שטימען און צו האַנדלען ווי איך וויל, און איך האָב געשטימט און געהאַנדלט אַזוי, ווי עס האָבן מיר דיקטירט די יידישע אינטערעסן. איך האָב זיך אין מיינע האַנדלונגען גערעכנט ניט מיט די אינטערעסן פון די רעכטע און ניט מיט די אינטערעסן פון די לינקע, נאָר מיט די יידישע אינטערעסן, וועלכע ווערן דיקטירט פון דעם איצטיקן מאָמענט. און אויב איך האָב מיט מיין פּאָליטיק ניט אויסגעפירט אַלץ, צו וואָס איך האָב געשטרעבט, איז דאָס געווען נאָר דערפאַר, ווייל איך בין געווען נאָר איינער — דער איינציקער אין ליטווישן סיים, וועלכער האָט געפירט אָט די זעלבשטענדיקע יידישע פּאָליטיק. און אין אַ פּאַרלאַמענט וווּ שטימען ווערן געציילט, און ניט געוויגן, איז איין שטים אַ צו קליינער כּוח, אום [כּדי] צו דערגרייכן אַלץ וואָס מען וויל. אָבער די פּראַקטיק האָט באַוויזן אַז אויך איין שטים קען עטוואָס דערגרייכן, אויב זי איז פריי, אויב זי ווערט געלייטעט נאָר דורך די אינטערעסן פון דעם צבור, וועלכער האָט זי געשיקט אין סיים.

ריידנדיק איבער די אויבן דערמאָנטע 4 וויכטיקסטע פראַגעס, וועלכע זיינען באַהאַנדלט געוואָרן אין דער צייט פון מיין זיין אין סיים און וועלכע איך האָב גענומען אַן אַקטיוון אַנטייל, האָב איך זיך אָפּגעשטעלט אויף אַ סך פּרטים — די פּרטים זיינען אפשר צו קליין, אום וועגן זיי צו ריידן. אָבער קליינע פּרטים און

אַ סך אַנדערע, וועלכע איך האָב ניט דערציילט, אָבער וועלכע זיינען ניט וויניקער אינטערעסאַנט, כאַראַקטעריזירן די אינערלעכע אַטמאָספער, וועלכע האָט געהערשט אין דער סיים־פראַקציע און אין וועלכער מיר איז אויסגעקומען צו אַרבעטן.

האַבנדיק צו קעמפן פון איין זייט מיט פיינדלעכע אויסערלעכע כּוחות פאַר די אינטערעסן פון ליטווישן יידנטום, און פון דער אַנדערער זייט — מיט די דיקטאַטאָרישע אומטאָלעראַנץ און קליינלעכע נגישות פון מיינע "חברים" — האָב איך פאַר זיך געהאַט נאָר איין ציל, וועלכער האָט געלייטעט אַלע מיינע האַנדלונגען און פון וועלכע איך בין ניט אָפּגעטראָטן ניט רעכטס און ניט לינקס — דאָס איז געווען דער ווילן צו דערפילן מיין פליכט אַלס פאַרשטייער פון ליטווישן יידנטום.

3

Żydų Ekonomio-Tikybinio Sąrašo
rinkimų platforma.

וואַל־פּלאַטפאָרם

פון דעם יידישן עקאָנאָמיש־רעליגיעזן צעטל

עס דערנענטערן זיך די וואַלן אין סיים. באַלד וועט דער יידישער וויילער דאַרפן גיין צו די וואַל־אורנעס אום [כּדי] צו באַשליסן, ווער עס זאָל זיין זיין פאַרשטייער, ווער עס זאָל זיין דער פאַרשטייער פון יידישן פאָלק אין ליטווישן סיים. גרויס איז די אחריות וועלכע ליגט אויף יעדער איינצלנעם וויילער — ווען ער האָט צו באַשטימען אויף 3 יאָר דעם גורל פון דעם ליטווישן יידנטום, דעם גורל פון די ליטווישע יידן דאַרף ער איבערגעבן אין ערלעכע הענט, ביי מענטשן, וועלכע לאָזן זיך ניט פאַרפירן ניט פון פּערזענלעכע אינטערעסען און ניט פון ענגע פּאַרטיי־אינטערעסען, — ביי מענטשן, וועלכע שטעלן העכער פאַר אַלעס די אינטערעסן פון דעם צבור, וועלכער האָט זיי געשיקט אין סיים.

די אינטערעסן פון ליטווישן יידנטום, וועלכע דאַרפן באַשיצט ווערן אין סיים, קענען איינגעטיילט ווערן אין עקאָנאָמישע, פּאָליטישע און רעליגיעזע, וועלכע זיינען אַלע ענג פאַרבונדן מיט אַנאַנדער.

עקאָנאָמישע אינטערעסן

אונטער דעם אַלגעמיינעם קריזיס וואָס הערשט אין לאַנד, ליידן באַזונדערס שווער די יידן. פון איין זייט רויגירן דעם יידישן סוחר און בעלי־מלאכה די גרויסע און אומגעהיירע שטייערן און דער גרויסער ווילקיר פון די [דער] שטייער־פאַרטיילונג, און פון דער אַנדערער זייט זיינען די מעגלעכקייטן צו קריגן אַ ביליקן קרעדיט אַ סך קלענער פאַר דעם יידישן סוחר און בעל־מלאכה ווי פאַר דעם ניט־יידישן. אונדזערע פאָדערונגען אויף דעם געביט זיינען: 1) פאַרקלענערן די שטייערלאַסט וועלכע פאַלט אויפן יידישן סוחר און בעל־מלאכה, — אין ערשטער ריי — פאַרבייטן דעם ברוטאָ־ריווח־שטייער אויף נעטאָ־ריווח־שטייער, אַזוי אַז ער זאָל ניט פאַלן רויגירנדיק אויף די [דער] יידישע באַפעלקערונג.

2) באגרענעצן דעם ווילקיר פון די שטייער־אינספעקטארן, און אנדערע שטייער־אינסטאנצן, יעדער סוחר און בעל־מלאכה, אינדוסטריעלער און האנטווערקער מוזן פריער געגוי וויסן, וויפל ער האט צו צאלן, זיין אפצאל דארף אפהענגען פון זיינע ווירקלעכע הכנסות, און ניט פון דעם איינזען פון שטייער־אינסטאנציעס. 3) באזארגן דעם יידישן סוחר און האנטווערקער מיט א גענוגנדיקן און ביליקן מלוכה־קרעדיט.

דער יידישער האנדל און די יידישע אינדוסטריע געפינען זיך יעצט און א באזונדער שווערן מצב אונטער דעם דרוק פון זונטיקרו־געזעץ. מיט ווייטאק — אבער אויך מיט שטאלץ — מוזן מיר קאנסטאטירן, אז דער געזעץ האט געהאט און האט פאר אונדז שווערע עקאנאמישע פאלגן, — אבער ביז איצט נאר עקאנאמישע: פארשווינדנדיק קליין איז די צאל פון די יידישע געשעפטן, וועלכע ארבעטן אין ליטע אום שבת. איינע פון אונזערע ערשטע אויפגאבעס אין נייעם סיים מוז זיין אויסצובעסערן דעם זונטיקרו־געזעץ אין דעם זין, אז אין אלע שטעט און שטעטלעך פון ליטע זאל דערלויבט ווערן א גענוגנדיקע צאל שעהען צו ארבעטן און צו האנדלען אום זונטיק.

פאליטישע אינטערעסן

די אויטאנאמיע, צו וועלכער עס האבן ביז איצט געשטרעבט די אנפירערס פון אונדזער פאליטיק, האט געהאט איר ציל נאר אין דעם, [כדי] צו הערשן אויף דער יידישער גאס מיט דער מאכט פון ליטווישן פאליציאנט, וועלכער מאנט אויף דעם צוואנגשטייער, אום [כדי] צו בייגן אונטער דעם יאך פון דער הערשענדיקער פארטיי די גאנצע יידישע באפעלקערונג. דערביי האט מען פארנאכלעסיקט די אמתע יידישע אויטאנאמיע, דאס רעכט, אז אונדזער חינוך־וועזן זאל זיך געפינען אין אונדזערע הענט, אז דער יידישער שולוועזן זאל געלייטעט ווערן דורך יידישע הענט, אזוי ווי אין לעטלאנד איז דאס שוין לאנג אויסגעפירט געווארן... אויב די יידישע סוחרים און בעלי־מלאכות לײדן פון די קאפריזן פון די שטייער־אינסטיטוציעס, קומט אויס די יידישע שולן צו לײדן פון די קאפריזן פון די שול־אינספעקטארן, וועלכע האבן ניט קיין פארשטענדעניש און קיין אינטערעס פאר דעם יידישן שולוועזן, די יידישע שולן לײדן דערפון גייסטיק און מאטעריעל — דאדורך, וואס ניט יידן זיינען בעל־בתים אויף דער פראגראם פון די יידישע שולן און אויף די יידישע לערעס און דאדורך, וואס די יידישע שולן באקומען פערהעלטענישמעסיק א סך קלענערע שטיצע פון דער רעגירונג, ווי די ניט־יידישע שולן. איינע פון אונדזערע הויפטפאדערונגען אויף דעם פאליטיש־קולטורעלן געביט איז — אז דאס גאנצע יידישע שולוועזן ווערן דורך יידן אז ביי דעם בילדונגס־מיניסטעריום זאל געבילדעט ווערן א באזונדערער דעפארטאמענט צו פארוואלטן מיט די יידישע שולן, און אז די יידישע שולן זאלן באקומען די געהעריקע שטיצע פון דער רעגירונג.

אין פאליטיש־בירגערלעכער באציונג האבן די יידן אין ליטע, לויט אונדזער קאנסטיטוציע, גלייכע רעכט מיט די ניט־יידן. אבער אין לעבן ווערט די גלייכבארעכטיקונג ווייט ניט דורכגעפירט. ביי דער דורכפירונג פון דער ערד־רעפארמע איז מען זיך שטיפמוטערלעך באגאנגען מיט די אינטערעסן פון די יידישע לאנדווירטן. די צאל יידישע רעגירונגס־באאמטע איז ווייט ניט אנטשפרעכנדיק דעם פראצענט פון דער יידישער באפעלקערונג אין ליטע.

די פליכט פון אונדזער פארשטייערשאפט אין סיים איז — צו קעמפן דערפאר, אז אזעלכע אומנארמאלע דערשיינונגען זאלן באזייטיקט ווערן, אז די יידישע גלייכבארעכטיקונג זאל דורכגעפירט ווערן אין לעבן אזוי ווי זי איז אנערקענט אין דער קאנסטיטוציע.

רעליגיעזע אינטערעסן

אונזערע פארטרעטערס אין סיים מוזן שטיין אויפן וואך, אז די אינטערעסן פון יידישן דת וועלכע איז דער יסוד פון יידישן פאלק, זאלן ניט געשטעלט ווערן אין קיין סכנה דורך פארשידענע געזעצן, וועלכע קענען אנגענומען ווערן אין סיים.

אין דער ערשטער ריי שטייט זעלבסטפארשטענדלעך דער געזעץ וועגן זונטיק־רו; אין וועלכן עס מוזן אריינגעטראגן ווערן די אנטשפרעכנדיקע אויסבעסערונגען, כדי ניט צו שטעלן די יידישע באפעלקערונג פאר דער דילעמע — אדער עקאנאמיש רוינירט צו ווערן אדער חלילה זיך אפזאגן פון שבת. וועגן דעם האבן מיר שוין גערעדט פריער.

דער יידישער רעליגיעזער חינוך געפינט זיך איצט אין ליטע אין א רעכטלאזע לאגע. די חדרים זיינען פון דער רעגירונג ניט אנערקענט אלס שולן — די רעגירונג שטערט זיי ניט; אבער זי אונטערשטיצט זיי ניט. די רעכט פון די ישיבות זיינען אפגענומען געווארן.

אונדזערע פארשטייערס אין סיים מוזן זארגן דערפאר, אז דער יידישער רעליגיעזער חינוך זאל אנערקענט און אונטערשטיצט ווערן פון דער רעגירונג, לויט אונדזער קאנסטיטוציע, און די רעכטלעכע לאגע פון די ישיבות זאל געזיכערט ווערן.

אט דאס זיינען די הויפט־אויפגאבעס פון אונדזער פארשטייערשאפט אין סיים. וועלכע דארפן זיין די הויפטליניעס פון אונדזער פאליטיק אין סיים?

די יידישע פארשטייערס, וועלכע מיר שיקן אין סיים, דארפן ניט פאר־בינדן דעם גורל פון ליטווישן יידנטום מיט איין פארטיי אדער גרופע, זיי דארפן פירן אין ליטווישן סיים ניט קיין ספעציעל רעכטע און ניט קיין ספעציעל לינקע פאליטיק. די יידישע פארשטייערס אין סיים דארפן פירן א ריין יידישע פאליטיק, אין יעדער פאל באזונדער מוזן זיך רעכענען נאר מיט די יידישע אינטערעסן, וועלכע זיי זיינען בארופן צו פארטיידיקן ביי אלע באדינגונגען, וועלכע זיי וועלן טרעפן אין סיים.

די יידישע סיים־פראקציע אין פאריקן סיים האט זיך מיט די עלעמענטארע פאדערונגען ניט גערעכנט! טרייבנדיק איר ענגע פארטיי־פאליטיק האט זי פארנאכלעסיקט די יידישע אינטערעסן אין ליטע און צייטנווייז געטאן אקוראט פאר־קערט ווי דאס וואס ס'האט זיך געפאדערט צו טאן.

די געשעעענישן פון דעם איצטיקן מאָמענט ווייזן בולט, אַז אונדזערע ביז איצ־
טיקע סיים־פּאָליטיקערס האָבן אין משך פון דער צייט גאָרניט פאַרגעסן און גאָרניט
דערלערנט, און אויב זיי וועט געלינגען ווידער אָפּצונאַרן דעם יידישן וויילער און
אַריינגיין אין סיים, וועלן זיי ביתר־שאת וביתר־עז טרייבן די שעדלעכע פּאָליטיק,
וועלכע זיי האָבן געטריבן ביז איצט.

דעריבער איז קלאָר, אַז מיט יעדער שטימע וואָס מען גיט אָפּ אַט פאַר די
פּאַרטיי־גענעראַלן פון דער טרויעריקער פאַרגאַנגענהייט, ברענגט מען, אָן אַ שום
ספק, אַ שאָדן די אינטערעסן פון דער יידישע באַפעלקערונג אין ליטע, אַלע
וועמען ס'זיינען טייער די יידישע אינטערעסן אין ליטע, אַלע וועלכע ווילן, אַז די
יידישע עקאָנאָמישע, רעליגיעזע און פּאָליטישע אינטערעסן זאָלן טריי און ערלעך
פאַרטיידיקט ווערן, דאַרפן אָפּגעבן זייערע שטימען פאַר דעם יידישן עקאָנאָמיש־
רעליגיעזן צעטל!

4

Lietuvos Centralinio Smulkiųjų Pirklių S-gas atsišaukimas apie rinkimus į Seimą.

די פאַרוואַלטונג פון ליטווישן צענטראַל [ן]
קליין־סוחרים־פאַרבאַנד אין ליטע

האָט צוזאַמענגערופן זונטיק דעם 4 אפּריל אַ גרויסע קאָאָפּטירטע זיצונג פון מיט־
גלידער פון אונדזער פאַרבאַנד אויף וועלכער עס איז אָנגענומען געוואָרן פאָלגנ־
דיקע רעזאָלוציע:

די קאָאָפּטירטע זיצונג פון די מיטגלידער פון ליטווישן צענטראַל[ן] קליין[־]
סוחרים[־]פאַרבאַנד, אויסהערנדיק דעם באַריכט פון אונזערע פאַרשטייערס אין
וואַל־קאָמיטעט צו די וואַלן אין סיים האָט אָנערקענט:

1) אַז דער "מרכז הציוני" האָט פאַרברעכעריש געהאַנדלט קעגן די אינטערעסן
פון יידישן קליין־סוחרטום, וועלכער איז דער רוב מנין און בנין פון יידישן קיבוץ
אין ליטע.

2) אַז דער צוזאַמענשטעל פון אַ דעמאָקראַטישן פאַראייניקטן יידישן צעטל
אָן קיין פאַרשטייער פון 90 פּראָצענט פון יידישן סוחרטום אַנטשפּרעכט ניט די
דעמאָקראַטישע פּרינציפּן מיט וועלכע דער צעטל נאָמינירט זיך.

3) אַז דער אָפּמאַך וועלכען איז מיט אונדזערע פאַרשטייער געשלאָסן געוואָרן
דעם 28 מאַרט איז געבראָכן געוואָרן אָן קיין שום גרונט, ווייל מען האָט געוואָלט
נאָכגעבן די אַמביציעס פון אַ גאַנץ קליינער צאָל גרויס־סוחרים אויף אונדזער חשבון
און כּדי דאָס דורכצופירן האָט דער "מרכז הציוני" זיך ניט אָפּגעשטעלט פאַר די
מיאוסע מיטלען פון רכילות־טרייבעריי בנוגע צו אונדזער קאַנדידאַט. —

באַשליסט די פאַרזאַמלונג אַרויסצוטראָגן קעגן אַזאַ האַנדלונג איר שאַרפסטן
פּראָטעסט פאַר דער עפנטלעכקייט.

זי הערן פון "דעמאָקראַטישן צעטל" וואָס האָבן מיאוס און אומפאַרשעמט פאַר־
נאַרט און פאַרברעכעריש איגנאָרירט די אינטערעסן פון קליין־סוחרים, האָבן נאָך

די העזה צו מיסברויכן דעם נאָמען פון צענטראַלן קליין־סוחרים־פאַרבאַנד, און
אויפפאָדערן אין זיין נאָמען צו שטימען פאַר זייער צעטל.
דאָס איז אַן אומערהערטע פאַלסיפיקאַציע. דאָס באַווייזט נאָך אַז די אייגענע
מאַרקע איז פולשטענדיק באַנקראָט און מען זוכט זיך צו פאַררוקן אונטער אַ פרעמדן
מאַנטל.

קליין־סוחרים פון גאַנץ ליטע!

איר ווייסט שוין אַז מיט זייער פּאָליטיק האָבן זיי געבראַכט נאָר צרות און חורבן
אויף דער יידישער באַפעלקערונג בכלל און אויף אונדז קליין־סוחרים בפרט. טאָ
ווייסט זשע אויך, אַז אייער צענטראַלע האָט רעאַגירט אויף די [דער] פאַרברעכע־
רישע[ר] האַנדלונג מצד דעם דעמאָקראַטישן צעטל קעגן אונדז, און שטימט אַלע
ווי איינער פאַר דעם איינציקן

אידישן עקאָנאָמיש־רעליגיעזן צעטל

No. 15
Spaustuvė „PROGRES" Kaunas, Vilnius g-vė 25.

5

Lietuvos Rabinų atsišaukimas į Žydus apie Seimo rinkimus.

בע"ה

קול קורא

פון די ליטווישע רבנים צו אַלע יידן אין ליטע

אחינו בני ישראל!
מיר, אונטער[גע]שריבענע רבנים, וועלכע זיינען צוזאַמענגעקומען אין קאָוונע בימי
ז'—ח' אייר [תרפ"ו (1926)], צו באַראָטן זיך איבער פאַרשיידענע עניני הכלל,
בעמענדיק אין באַטראַכט די וויכטיקייט פון אַ פאַסיקער און געלונגענער יידישער
פאַרטרעטערשאַפט אין סיים פאַר אַלע אונדזערע לעבנס־ענינים און שטרעבנדיק
צו לינדערן, ווי ווייט מעגלעך, דעם וואַלקאַמף, ער זאָל ניט ברענגען מיט זיך קיין
צו גרויסן שאָדן דעם כלל, האָבן זיך געווענדט דורך אונדזערע ב"ב צו די צוויי
פיגורירנדיקע יידישע צעטלען מיט אַן אויפפאָדערונג צו בלאָקירן צווישן זיך אויף
די רעשטלעך, בכדי אַז יידישע שטימען זאָלן ניט גיין לאיבוד;
למען השלום האָבן מיר פאַרגעשלאָגן די ווייט מעגלעכסטע הנחות מצד דעם
"עקאָנאָמיש־רעליגיעזן" צעטל. דער "דעמאָקראַטישער" צעטל האָט זיך אָבער
אָפּגעזאָגט פון דעם פאַרגעליגטן שלום, פון אַ בלאָק מיט יידן, און דער צייט, ווען
ווען מיט ניט־יידן האָט ער זיך יאָ בלאָקירט אויף זייער אומגינסטיקע באַדינגונגען,
ביי וועלכע טויזנטער יידישע שטימען קענען אַוועקגיין פאַר ניט־יידן.
ברידער! קעגן ווילן פון ליטווישן יידנטום, וואָס האָט, ווי באַוווסט, פון פיל
שטעט און שטעטלעך, געפאָדערט צו מאַכן שלום און מען זאָל זיך בלאָקירן, האָט
אַ געוויסער קרייז באַשלאָסן אויפצוצווינגען ליטווישע יידן אַ מלחמת־אחים; יידן
זאָלן זיך, קעגן זייער ווילן, קריגן, ווייל אַזוי פאַרלאַנגען די שונאים פון רעליגיעזן

יידנטום, וואָס שטרעבן עוקר מן השרש זיין אונדזער תורה און דת.

זיי ווילן בשום־אויפן ניט דערלאָזן, אַז דער יידישער קיבוץ זאָל זיין פאַר־טראָטן אין סיים דורך אמתע, טרייע שלוחי־ציבור, ווי למשל, דער פון אונדז אַלעמען געאַכטעטער ה׳ ד״ר האָלצבערג, וועלכער איז דער איינציקער, וואָס האָט אין פאַריקן סיים און אין זיין גאַנצער טעטיקייט אַלס דעפּוטאַט געבראַכט אַזוי פיל ממשותדיקע נוצן דעם יידישן כלל און פרט.

בנוגע דעם כלל איז גענונג צו דערמאָנען די באַשיצונג פון ״שחיטה״, וועלכע איז געשטאַנען אין סכנה, די אָפּשאַפונג פון אומזאָץ־שטייער אד״גל.

בנוגע דעם פרט איז אַלעמען גוט באַקאַנט זיינע אַרבעט פאַר יעדן יידישן יחיד, וואָס ווענדט זיך נאָר צו אים, וועלכן ער דינט, טאָג און נאַכט, ממש מיט מסירות־נפש. די אַלע יחידים, וועלכע האָבן גענאָסן פון זיינע טובות, קענען זיכער שוין צוזאַמענשטעלן אַ גאַנצן באַדייטנדיקן כלל.

זיי, וואָס מיט זייער אומגליקלעכער, אומפאַראַנטוואָרטלעכער קאַמף־פּאָליטיק, הן כלפי חוץ, הן כלפי פנים, האָבן געבראַכט אויפן יידישן קיבוץ אין ליטע נאָר שינאה, אומגליק און מחלקת און דערפירט ביז צו אַ כמעט קאַטאַסטראָפאַלן מצב אויף אַלע געביטן, אויפן עקאָנאָמישן ווי אויפן גייסטיקן, האַלטן זיך ניט אָפּ פון צוואַרפן שמוץ און אַלערליי זילזולים אויפן ריינעם נאָמען פון אַ יידישן טרייען שליח־ציבור.

מיר, יידישע רבנים, פילן זיך שוין דעם מאָל געצוווּנגען אַרויסטרעטן אָפן קעגן דעם שקר, וואָס איז שוין אַריבער גרענעצן, און קעגן די אָפענע שינאת־הדת.

מיר, ליטווישע רבנים, האָבן איינשטימיק באַשלאָסן צו ווענדן זיך צו אונדזערע ברידער אין ליטע בשם ה׳ אלקי ישראל ובשם התורה צוליב די יידישע לעבנס־אינטערעסן.

די פּאָליטיק, וועלכע איז געפירט געוואָרן ביז איצט דורך די קאַנדידאַטן פון ״דעמאָקראַטישן״ צעטל, וועלכע זיינען שוין טרויעריק באַקאַנט פון זייער אַרבעט אין פריערדיקן סיים, איז א סכנה פאַר אַלע אונדזערע עקאָנאָמישע און רעליגיעזע ענינים.

מיר טאָרן ניט אָנפאַרטרויען די פאַרטיידיקונג פון אונדזערע לעבנס־אינטערעסן אַזעלכע פערזאָנען, וואָס האָבן אונדז ביז איצט געבראַכט נאָר שאָדן און ליידן. מיר, מאמינים בני־מאמינים, טאָרן ניט זיין אָפיציעל פאַרטראָטן דורך אַזוינע, וואָס האָבן זיך עפנטלעך דערקלערט פאַר כופרים באלקי ישראל, וואָס האָבן אין סיים געהויבן אַ האַנט קעגן יידישן דת, וואָס האָבן זיך אָנטזאָגט, דעמאָנסטראַטיוו, צו שווערן אין סיים ביים תנ״ך. אין ענגלישן פּאַרלאַמענט האָבן יידישע מיטגלידער פון דער אַרבעטער־פּאַרטיי יאָ געשוואָרן ביים תנ״ך און די פאַרטרעטער פון ליטווישן תורה־יידנטום האָבן עס ניט געפונען פאַר מעגלעך.

עס איז אַ חוב קדוש אויף אַלע יידן צו שטימען פאַר דער איינציק אליין אמתער יידישער פאַרטרעטערשאַפט — פאַרן ״עקאָנאָמיש־רעליגיעזן״ צעטל.

מיר בעטן אייך, ברידער, בשם התורה, אַז איר זאָלט אַלע מיטהעלפן, יעדער בכל

כחו ונפשו, צו פאַרהיטן אונדזער הייליקן דת און אַלע אונדזערע לעבנס־אינטערעסן!

מיר אַלע גיבן אונדזער ברכה, פאַר אַלע די וואָס וועלן שטימען און מסייע זיין אַנדערע צו שטימען פאַר דעם ״עקאָנאָמיש־רעליגיעזן״ צעטל, אַז השי״ת זיי בענטשן מיט געזונט, פרנסה און פיל נחת כאמור: ברוך אשר יקים את דברי התורה הזאת און מיר זאָלן זוכה זיין צו ישועות ונחמות.

באָנו עה״ח בחדש אייר תרפ״ו

אברהם דובער כהנא שאַפּירא	קאָוונא
אברהם ארי׳ גראָסבאָרד	שירווינט
אברהם זאַק	אַלשיאַד
אברהם וויטקינד	באַלטרימאַנץ
אברהם אבא רעזניק	פילווישאַק
אברהם זאב העלער	זידיק
אברהם לעווין	פּאָפּעליאַן
אברהם טערנא	יאַשווען
אהרן נפתלי יצחק קאַמראַן	אושפּאַל
אהרן בענדט שמידט	וויזון
אלי׳ שור	אַניקשט
אלי׳ מאיר פייוולזאָן	קופּישאַק
אלי׳ אהרן גרין	ווילקאָווישקי
אלי׳ פון	טרישיק
אלי׳ פיין	וועוויאַ
אפרים ניסן מה־יפית	פּאָנעמון
אפרים קראַוויצקי	לוקניק
ארי׳ גערשטיין	לאַזדיי
ארי׳ לעוו	אופּינאַ
א. עפשטיין	ווישינטאַ
א. י. נאַחומאָווסקי	שאַוול
בנימין פערסקי	קרעטינגאַ
בן־ציון לעוויטאַן	שידלעוואַ
בן־ציון זאַקס	נעמאַקשט
בן־ציון פרידמאַן	פּיקלען
בצלאל כץ	ראַקישאַק
בצלאל דזימיטראָווסקי	יאַנישאַק
ברוך הלוי הורוויץ	אַלעקשאַט
ברוך פייוולזאָן	מייסאַגאָלע
גרשן באָרישניק	פּרען
דוב אשר צעכנאָווקי	פּאָקראַי
דוב בערגמאַן	סומילישאַק
דוב מלמד	צייקישאַק
דוד גרשון רובינשטיין	אוזווענט
זליג ראובן בענגיס	קאַלוואַריאַ
זלמן לעוויטאַס	לינקאָוואַ

חיים שס	וואַסלע
חיים יצחק קאָרב	זאַגאַר ישן
חיים הלוי כץ	פּומפּיאַן
חיים שילמאַן	יאַנאָוואַ
חיים מאיר פעלדבערג	קראָקי
חיים זליג קאַפּלינסקי	לויקעוואַ
חיים לעוו	באלבירישאַק
חיים קליבאַנאָוו	וועגדזיגאלא
חיים האַצקעוויץ	אַבעל
טובי׳ שלעזינגער	אַבעל
טודרוס לויקשצאַן	ליגום
יוסף ליב בלאָך	טעלז
יוסף כהנעמאַן	פּאַנעוויעז
יוסף גראַז	וואָרזאַן
יוסף זאב ממיפה	מאַזשייק
יוסף דוב העגקין	שאַדאָוואַ
יוסף יהודה ברוין	שילעל
יוסף אַנאַכאָוויץ	שאַקי
יהודה יאַבלאָנסקי	אַליטע
יעקב שלמה שיין	לאַצקעוואַ
י. דימאַנט	יורבורג
יעקב ראַפּאַפּאָרט	זיימעל
יעקב חיים טערושקין	שקוד
יעקב ראַלבע	שאַלאָק
יעקב משה לעסין	ניישטאַט־סוגין
יעקב משה שמוקלער	טראַשקון
יצחק איזיק הירשאָוויץ	ווערזבאַלאָוואַ
יצחק לעווין	דאַרביאַן
יצחק אַגולניק	פאסוואָל
יצחק איזיק שטעמפּנער	לייפון
יצחק גרין	סאַפּיזישקי
ירחמיאל ליטווין	לינקעוואַ
ישראל גאַלדין	סעריהיי
ישראל בענדט פּיוולזאַן	שוקיאַן
ישראל בן־ציון גאָלדמאַן	רומשישאַק
י. שאַפּיראַ	גאָרזד
ליב רובין	ווילקאָמיר
ליב בערנשטיין	בירז
ליב לאבא	טויראַגין
לוי שפּין	פלונגיאַן
מאיר מץ	גרינקישאַק
מענדל יוסף קאַפּעלאָוויץ	שקאַפּישאָק
מרדכי כהן	רודאַמיע
משה מרדכי עפּשטיין	סלאָבאַדקע
משה שפּיראָ מישל	ראַגאָוואַ
משה שפּיראָ	וועזמער

משה יצחק וויציק	ראַגאָלאַ
מ. מאָוושאַ	בירז
נחום ברוך גינצבורג	קיבאָרט
נחום ווערבאָווסקי	אַקמיאַן
נחום שער	ראַזאַלין
נחום פּאָרטמאַן	ניישטאָט־שירווינט
נתן נטע דוגליאַנסקי	ערזווילק
ש. י. רבינוביץ	יעלאָק
קלמן לעווין	גולדעוואַ
ראובן בראַז	וויסאָקי־דוואָר
צ. לאבא	פּאַצינעל
שלמה פיינזילבער	קיידאַן
שלמה פנחס באָטניצקי	מאַריאַמפּאָל
שמואל פאַנדילער	ריטעוואַ
שמואל יוסף שהם	ווילקי
שמואל יצחק סיגאַר	קאַמאַי
שרגא גאַווראָן	חווידאַן

6

Žydu Ekonominio-Tykibinio Sąrašo atsišaukimas apie rinkimus į Seimą

פלגש בגבעה

ביי אונדז איז אַפּגעטאָן געוואָרן אַ מוראדיקע נבלה, אַ נאַציאָנאַלער פאַרברעכן! די הערן פון "דעמאָקראַטישן" צעטל האָבן אָפּגעטאָן אַ מעשה "פלגש בגבעה". וויסנדיק, אַז "אחדות" האָט ביי אַלע וואַלן אַ דריטל פון אַלע שטימען, האָבן זיי דאָך אויסגעשלאָסן "אחדות" פון דער ליסטע און אָפּגזאָגט זיך אפילו צו בלאָקירן מיט איר, אויסטראַכטנדיק כל השקרים וכזבים ובלבולים. זיי האָבן אָפן דערקלערט, אַז ביי זיי איז רעכט, אַז צענדליקער טויזנטער שטימען פון "אחדות" זאָלן גיין לאיבוד, אַז יידן זאָלן האָבן מיט דריי־פיר דעפּוטאַטן ווייניקער, אַבי נאָר רודפן "אחדות" עד חרמה.

אַ, דאָס איז אַ מעשה פלגש בגבעה!

און זאָגנדיק אַליין אַזוי און וועלנדיק גורם צו זיין, אַז די שטימען פון "אחדות" זאָלן גיין לאיבוד (וואָס עס וועט זיי בע"ה, ניט געלינגען) גייען זיי נאָך איצט אַרויס אַגיטירן מיט דעם אַרגומענט אַליין, שרייענדיק ווי צדיקים: מ׳טאָר פאַר "אחדות" ניט שטימען, ווייל די שטימען וועלן גיין לאיבוד.

ג ז ל נ י ם! איר אַליין האָט דאָך דאָס געוועלט און געטאָן און איצט קערט איר איבער דעם פּעלץ!

ג ז ל נ י ם! אומפאַרשעמטע שווינדלערס!

בײַ אַזאַ פֿאַל איז געזאָגט געוואָרן די הייליקע ווערטער — הרצחת גם ירשת ? !
געהרגעט און נאָך אָפּגעירשנט ! אַ, דאָס איז מעשה פּלגש בגבעה !

און ווען איר האָט אַלײן פֿאַרשטאַנען דעם מורא׳דיקן פֿאַרברעכן, האָט איר אויסגעטראַכט כל השקרים ובלבולים.

און ווען אַלע רבנים וגאוני ליטע האָבן זיך צו אײַך געווענדט מיט אַ פֿאָרשלאָג פֿון שלום, צו שליסן אַ בלאָק, און ווען איר האָט אײַך אָנטזאָגט און זיי, די רבנים, האָבן אַרויסגעזאָגט זייער הייליקע תורה־מיינונג און געשטעלט זיך אויף דער גערעכטער זייט, קעגן וועלכער איר האָט באַגאַנגען די שרעקלעכסטע עוולה, זייט איר אַרויס קעגן די אַלע רבנים, מיט שרעקלעכע זילזולים, חרפות וגידופים, וואָס אַפֿילו די ערגסטע אַנטיסעמיטן ערלויבן עס זיך ניט ; זייט איר אַרויס אפילו מיט די נידעריקסטע „סטראַשונקעס" קעגן די רבנים, אַז איר וועט זיי „יורד לחיים" זיין, אַז איר וועט בײַ זיי צונעמען זייער ברויט, אַז איר וועט מאַכן אויף זיי אַ מחלקת, אַז איר וועט נעמען אויף זייער אָרט אַנדערע רבנים (איר מיינט אַ זאַיר וועט געפינען אַזעלכע מנוולים, וואָס װעלן דאָס טאָן !).

אַ, דאָס איז אַ מעשה פּלגש בגבעה !

און ווען די רבנים וגאונים האָבן זיך ניט דערשראָקן פֿאַר אײַערע שטראַשונקעס און האָבן זיך כמעט מוסר־נפש געווען פֿאַר דאָס, וואָס איז אמת און הייליק, זייט איר אָפֿן אַרויס צו דער יוגנט מיט אַ פּאָגראָם־העצע, האָט איר זיי געגעבן „פּריקאַזן" צו ווערן כוליגאַנעס און מיט אַלע מיני סקאַנדאַלן איבעררײַסן די רבנישע רעדעס, ווײַסנדיק גאַנץ גוט, אַז איר צעקאַליעטשעט דערמיט די נשמות פֿון די אומשולדיקע יונגע קינדער, אַז איר פֿאַרקריפּלט זיי גייסטיק, ווײַסנדיק דאָס אַלץ האָט איר דאָך דאָס געטאָן, אַבי נאָר אויספֿירן אײַער טריפֿהנע עקשנות און נצחון. —

אַ, דאָס איז אַ מעשה פּלגש בגבעה !

ברידער יידן ! מיר טאָרן ניט לאָזן אומבאַשטראָפֿט אַזאַ מעשה פּלגש בגבעה !

עס וועלן בײַ אונדז נאָך און נאָך פֿאָרקומען וואַלן, און אויב מיר וועלן דעם מאָל דורכלאָזן אַזאַ מעשה פּלגש בגבעה, אויב מיר וועלן לאָזן, אַז אַזאַ נאַציאָנאַלער פֿאַרברעכן זאָל זיי מצליח זיין, וועט עס ווערן אַ בכיה לדורות און דער יידישער פֿראָנט וועט בײַ אונדז בלײַבן אויף אייביק צעשפּאָלטן און צעשפּליטערט !

איר טאָרט דאָס ניט דערלאָזן, איר מוזט זיי ווײַזן, אַז צווישן יידן קען מען ניט אומבאַשטראָפֿט אָפּטאָן אַ מעשה פּלגש בגבעה.

ווײַזט זיי, אַז מיט אַזעלכע פֿאַרברעכערישע דרכים פֿירט מען בײַ יידן ניט אויס !

שטימט קיינער ניט פֿאַר זייער „דעמאָקראַטישן" צעטל !

שטימט אַלע יידן פֿאַר דעם ערלעכן, אמת יידישן „עקאָנאָמיש־רעליגיעזן" צעטל !

אָט נאָר אויף דעם וועג וועט קיין איינציקע יידישע שטימע ניט אַוועקגיין אָן נוצן !

ווער ס׳גיט אָבער זיין שטימע פֿאַר דעם „דעמאָקראַטישן" צעטל דער אונטערשטיצט די מעשה פּלגש בגבעה, דער גיט אַוועק זיין שטימע פֿאַר די ניט־יידישע

דעפּוטאַטן ווײַל דער „דעמאָקראַטישער" צעטל האָט פֿאַרברעכעריש אַוועקגעשענקט יידישע שטימען !

דעריבער שטימט אַלע יידן פֿאַר דעם „עקאָנאָמיש־רעליגיעזן" צעטל !

וואַל־קאָמיטעט פֿון „עקאָנאָמיש־רעליגיעזן" צעטל !

7

Atsišaukimas apie rinkimus į Seimą

פֿאַר וואָס טאָר מען ניט שטימען פֿאַר „אחדות" ?

פֿון ערשטן טאָג אָן זינט די יידישע באַפֿעלקערונג אין ליטע קעמפֿט פֿאַר אירע רעכט, האָט „אחדות" געהאַט פֿאַר זיך נאָר איין ציל — שטערן און ברעכן.

ווײַסנדיק גאַנץ גוט, אַז אונדזערע נאַציאָנאַלע מוסדות האָבן אַ שיעור שונאים פֿון אויסן, האָט „אחדות" געטאָן אַלץ, כּדי זיי אויפֿצורײַסן פֿון אינעווייניק. בשעת די גאַנצע יידישע באַפֿעלקערונג איז אויפֿגעציטערט געוואָרן דורך דער באַליידיקונג, וואָס איז איר געמאַכט געוואָרן דורך באַשטימען פֿאַר אַ יידישן מיניסטער אַ שעדלעכע פֿיגור, האָבן די „אחדות"־לידערס געפֿונען פֿאַר נייטיק גיין צו אים מיט העפֿלעכקייטס־וויזיטן.

בשעת עס איז פֿאָרגעקומען די יידישע נאַציאָנאַלע פֿאַרזאַמלונג, האָט „אחדות" דערלויבט זיך איר צו באָיקאָטירן, אונטערשטרײַכנדיק, אַז דאָרט, ווו עס זיצן די פֿאָרשטייערס פֿון גאַנצן יידישן פֿאָלק, פּאַסט זיי ניט צו גיין. שטענדיק האָבן זיי געוואָרפֿן שטיינער אויף דער גאַנצער נאַציאָנאַלער אַרבעט, וואָס די יידישע באַפֿעלקערונג האָט געפֿירט, שטענדיק זײַנען זיי געווען אויפֿן צד פֿון אירע פֿאַרביסנסטע שונאים.

זיי רופֿן זיך „אחדות" (אייניקייט) און טוען אַלץ אויף צו שפּאַלטן דעם יידישן פֿאָלק אין דער גאַנצער וועלט און אויך אין ליטע. זיי האָבן דאָס אַרויסגערוקט דעם לאָזונג, אַז אַ פֿרומער קאַטאָליק איז נעענטער ווי אַ ניט־פֿרומער ייד.

שטענדיק האָבן זיי געקוקט אויף די ליטווישע קריסטלעכע דעמאָקראַטן, ווי אויף זייערע פֿאַרבינדעטע, כּדי צו קעמפֿן מיטן גאַנצן יידישן פֿאָלק. און וואָס האָבן זיי איצט געטאָן אין סיים ? אין דער צייט ווען די רעאַקציאָנערע און אַנטיסעמיטישע סיים־מערהייט האָט געשאָסן אין אונדז, יידן, איין פֿאַרגיפֿטעטן פֿייל נאָכן אַנדערן, בשעת דעם חורבן פֿון אַלע יידישע נאַציאָנאַלע מוסדות, האָבן זיי געמאַכט אַ געשעפֿט מיט די, וואָס האָבן אין משך פֿון יאָרן רויניִרט דעם יידישן קרעמער, האַנטווערקער און אַרבעטער, וואָס האָבן איינגעפֿירט דעם געזעץ וועגן זונטיק־רו, וואָס האָבן געשטיצט די שילדן־שמירערס, וואָס האָבן געפֿירט און פֿירן איצט די עקלהאַפֿטעסטע אַנטיסעמיטישע אַגיטאַציע אין זייערע צייטונגען און אויף זייערע מיטינגען.

די לידערס פֿון „אחדות" האָבן געהאַט די העזה אָנצורופֿן דעם קהילות־געזעץ פֿון די גלחים וויליאַמס און שמולקשטיס פֿאַר אַ אידעאַלן געזעץ. נאָר זיי זײַנען

געווען די, וואָס האָבן געדרייצט און פראָוואָצירט מבטל צו מאַכן די אַלטע קהילות און אַרויסלאָזן דעם [— — —]-געזעץ.

ניט קוקנדיק אויפן באַשלוס פון ביידע קהילות-באַראַטונגען צו באָיקאָטירן די נייע קהילות, האָט "אחדות" אוועקגעזעצט אירן אַ ישיבה-בחור [— — —] מיט וועלכע עס איז אַרויסגענומען געוואָרן קולט [— — —].

זיי האָבן דאָס געמאַכט אַ יד־אחת מיט די גלחים, מיט די שמולקשטיסעס, דרוי־געליסעס און אַמבראַזייטיסעס, מיט די עקשנותדיקע צוררי־ישראל. פון זייערע אַנטיסעמיטישע הענט האָבן זיי בסוף פון דער גאַנצער יידישער באַפעלקערונג אַרויס־באַקומען פאַר זיך די "רעליגיעזע קהילה", וואָס שטעלט פאַר מיט זיך אַ שפיי אין פנים דער גאַנצער יידישער באַפעלקערונג, און וואָס איז מיט צביעות געקנעט און געפלאָכטן.

ווער זיינען די זיילן, אויף וועמען עס האַלט זיך די "רעליגיעזע קהילה"? צווישן זיי געפינט איר די גרעסטע אַפיקורסים. מענטשן וואָס זיינען מחלל־שבת בפרהסיא, מענטשן, וואָס האַלטן אָפן זייערע אונטערנעמונגען אום שבת אא"וו. פאַר וואָס האָט די גאַנצע יידישע באַפעלקערונג זיך מיט פאַראַכטונג אָפגעטרייסלט פון איר? ווייל זי, וואָס זאָגט לכתחילה, אַז איר אינטערעסירט נאָר אַ טייל פון יידישן פאָלק, איז באַגאַנגען אַ פאַלשקייט און האָט זיך אָנגערופן מיטן היסטאָרישן נאָמען "קהילה" וואָס פלעגט שטענדיק האַלטן אָפן אירע טירן פאַר יעדן יידן. פאַרן גאַנצן פאָלק.

און צו וואָס האָבן דאָס "אחדות"־לייט געשאַפן פאַר זיך אַזאַ מין "רעליגיעזע קהילה"? ווייל זיי האָט געדאַכט, אַז מיט דער הילף פון דער קריסטלעך־דעמאָק־ראַטישער מאַכט וועלן זיי שאַפן אַ מוסד, דורך וועלכן זיי וועלן קענען הערשן איבערן יידישן המון, רייטן אויף אים, ווי אין די אַמאָליקע צייטן די אַלטע פרנסים און קאָראָבקע־זויגערס און אויפשטעלן די פאַרהאַסטע קאָראָבקע.

זיי ווייסן גוט זייער שוואַכקייט אויף דער יידישער גאַס, דערפאַר זוכן זיי אויפגעריכט צו ווערן מיט דער הילף פון יידישע שונאים. זיי בוקן זיך פאַר זיי, פאַלן פאַר זיי כורעים און ווילן איינריידן דעם יידן, אַז מיט די פינסטערע כוחות דאַרף מען לעבן בשלום און העלפן דער ליטווישער רעאַקציע צו שטיקן דאָס גאַנצע לאַנד.

זיי גיבן זיך אַרויס פאַר באַשיצערס פון דער יידישער אמונה. אין דער אמתן לעסטערן זיי איר יעדן טאָג. איז דען דאָס ניט אַ חילול־הקדש, ווען זיי האָבן געמאַכט אַ יד־אחת מיטן גלח שמולקשטיס, וואָס האָט עפנטלעך געהאַט געוואָרפן אַ באַשולדיקונג קעגן אַלע ליטווישע רבנים, אַז זיי זאָלן האָבן כלומרשט אַגיטירט אין אַמעריקע קעגן ליטע, אַז די יידישע ישיבות האָבן דעם ציל צו העלפן יידישע יונגע־לייט זיך צו באַהאַלטן פון מיליטער־פליכט?

קען מען דען טרויען זייערע הבטחות, ווען דער, וועמען זיי שטעלן איצט אַרויס אַלס קאַנדידאַט אין סיים, האָט געבראָכן אַן אָפמאַך, וואָס איז געשלאָסן געוואָרן צווישן אַלע פאַרטייען, אַז אין נאַציאָנאַלע פראַגעס דאַרף די יידישע פראַקציע

זיין איינִיק? וואָס האָט דער דאָזיקער הער געטאָן נאָך פאַר דעם, ווי ער איז אויס־געשלאָסן געוואָרן פון דער סיימפראַקציע? הינטערן רוקן פון אַלע יידישע דעפוטאַטן האָט ער געוועבט אַן אינטריגע קעגן זיין און גאַנצן יידישן פאָלק, געהיים דורכ־געפירט די באַרימטע קהילות־אינסטרוקציע און געשלאָסן געהיימע אָפמאַכן מיט די קריסטלעכע אויפן חשבון פון אונדזערע וויכטיקסטע נאַציאָנאַלע פּאָזיציעס.

כמעט גאַנצע 2 יאָר, זייענדיק אַ יידישער דעפוטאַט איז ער, דער טרויעריק באַרימטער האַלצבערג אָפּגעזעסן אין טעלזש, ניט קומענדיק צו פאָרן צו די זיצונגען פון סיים אַפילו דאַן, ווען עס פלעגן ווערן באַהאַנדלט בלוטיקע יידישע אינטערעסן, ווי דער געזעץ־פּראָיעקט וועגן איינפירן ליטווישע אונטעררכיכט־שפּראַך אין די יידישע שולן, דער געזעץ־פּראָיעקט וועגן זונטיק־רו, וואָס האָט חרוב געמאַכט די יידישע באַפעלקערונג, וועגן פירן די האַנדלס־ביכער נאָר אין ליטוויש אא"וו.

ווען מען פלעגט אים טעלעגראַפיש פון טעלזש שלעפן צו די זיצונגען פון סיים, פלעגט ער פון טעלזש שטענדיק ענטפערן: "ליידער קען איך ניט קומען".

זיצן ביים טעלזשער רב האָט ער גאַנצע צוויי יאָר געהאַלטן פאַר וויכטיקער ווי זיין אין סיים, ווען מען פלעגט באַהאַנדלען וויכטיקע יידישע פראַגעס.

ווייל "אחדות" איז אַ שונא פון אַ ווערדיקער, אויסגעהאַלטענער יידישער פאָליטיק, ווייל זי רופט צו זינגען מה־יפית פאַר די שונאי־ישראל, ווייל זי איז ניט אַרבעטס־פעיק, ווייל זי מאַכט ספּעקולאַציעס מיט דער חושכדיקער ליטווישער רעאַקציע, ווייל זי איז אַ דם־שונא די יידישע נאַציאָנאַלע רעכט, ווייל זי ברעכט און צעשטערט, ווייל זי וויל אויסנוצן דעם רעליגיעזן געפיל פאַר אירע פינסטערע ענגפאַרטיישע און פּערזענלעכע צוועקן.

אַט דערפאַר האָבן זיך אַלע יידישע פאַרטייען און אָרגאַניזאַציעס אָפּגעטרייסלט פון איר.

אַט דערפאַר טאָר קיין איין יידישע שטים ניט אָפּגעגעבן ווערן פאַר די רשימות פון "אחדות", וואָס באַהאַלט זיך הינטער דעם אַזוי גערופענעם "עקאָנאָמיש־רעלי־גיעזן" צעטל.

יידן! שטימט אומעטום פאַרן יידישן פאַראייניקטן דעמאָקראַטישן צעטל!

צענטראַלער וואַל־קאָמיטעט פון פאַראייניקטן

יידישן דעמאָקראַטישן צעטל

8

Lietuvos Rabinų atsišaukimas į Žydus apie Seimo rinkimus

בע"ה.

אַ ברכה!

פון אַלע ליטווישע רבנים צו אַלע ליטווישע יידן!

ונתת את הברכה על הר גריזים
(דברים י"א, כ"ט)

ברידער יידן!

עס שטייען אונדז פאַר די וואַלן צום סיים. אין זייער אויסגאַנג איז תלוי דער גורל פון אונדזערע ברידער אין ליטע אויפן עקאַנאָמישן, רעליגיעזן און אַנדערע געביטן.

אַלזאָ, ליבע ברידער, זאָגן מיר אייך:

בשם ד׳ אלקי ישראל, בשם התורה הקדושה: געבענטשט זאָל זיין דער ייד, געבענטשט זאָל זיין די יידישע פּרוי, געבענטשט זאָלן זייערע קינדער און פאַמיליעס, וועלכע וועלן שטימען פאַר דעם אמת יידישן צעטל, דאָס הייסט, פאַר דעם "עקאַנאָמיש-רעליגיעזן." צעטל.

מיר זאָגן אַבער, אַז דער, וואָס וועט שטימען פאַר דעם אַזוי גערופענעם "דעמאָקראַטישן" צעטל, וועלכער שיקט אין סיים יענע אַלטע דעפּוטאַטן, וועלכע האָבן ביז אַהער געפירט די פאַר יידן אומגליקלעכע פּאָליטיק — דער וואָס וועט געבן זיין שטימע פאַר דעם "דעמאָקראַטישן" צעטל, ברענגט, ח״ו, אויך אויף ווייטער, אומגליק אויף אַלע ליטווישע יידן און אויף זיך אַליין בכלל.

וד׳ ישמרנו מכל רע, יאיר עינינו לראות נכוחה וינחנו בדרך הישרה לאשרנו ולטוב לנו כל הימים.

באנו עה״ח בחדש אייר תרפ״ו

אברהם דובער כהנא שפּיראָ	קאָוונאָ
אברהם ארי׳ גראָסבאַרד	שירווינט
אברהם זאַק	אַלשיאַד
אברהם וויטקינד	באַלטרימאַנץ
אברהם אבא רעזניק	פּילווישאַק
אברהם זאב העלער	זידיק
אברהם לעווין	פּאַפּעליאַן
אברהם טערנא	יאַשווען
אהרון נפתלי יצחק קאָמראַז	אושפּאַל
אהרן בענדט שמידט	וויזון
אלי׳ שור	אַניקשט
אלי׳ מאיר פּייוולזאָן	קופּישאַק
אלי׳ אהרן גרין	ווילקאָווישקי
אלי׳ פּון	טרישיק
אלי׳ פּיין	ווענויאַ
אפרים ניסן מה־יפית	פּאַנעמון
אפרים קראַוויצקי	לוקניק
ארי׳ גערשטיין	לאַזדיי
ארי׳ לעוו	אופּינאַ
א. עפּשטיין	ווישינטאַ
א. י. נאַחומאָווסקי	שאַוול
בנימין פּערסקי	קרעטינגאַ
בן־ציון לעוויטאַן	שידלעוואַ

בן־ציון זאַקס	נעמאַקשט
בן־ציון פרדימאַן	פּיקלען
בצלאל כץ	ראַקישאַק
בצלאל דזימיטראָווסקי	יאַנישאַק
ברוך הלוי הורוויץ	אַלעקשאַט
ברוך פּייוולזאָן	מייסאַגאָלע
גרשן באָרישניק	פּרען
דוב אשר צעכנאָווקי	פּאַקראַי
דוב בערגמאַן	סומילישאַק
דוב מלמד	צייקישאַק
דוד גרשון רובינשטיין	אוזווענט
זליג ראובן בענגיס	קאַלוואַריאַ
זלמן לעוויטאַס	לינקאָוואַ
חיים שם	זאַסלע
חיים יצחק קאַרב	זאַגאַר ישן
חיים הלוי כץ	פּומפּיאַן
חיים שילמאַן	יאַנאָוואַ
חיים מאיר פעלדבערג	קראַקי
חיים זעליג קאַפּלינסקי	לויקעוואַ
חיים לעוו	באַלבירישאַק
חיים קליבאַנאָוו	ווענדזיגאָלאַ
חיים חאַצקעוויץ	אַבעל
טובי׳ שלעזינגער	אַבעל
טודרוס לויקשצאַן	ליגום
יוסף ליב בלאָך	טעלז
יוסף כהנעמאַן	פּאַנעוויעז
יוסף גראַז	וואַרזאַן
יוסף זאב ממיפּה	מאַזשייק
יוסף דוב הענקין	שאַדאָוואַ
יוסף יהודה ברוין	שילעל
יוסף אַנאַכאָוויץ	שאַקי
יהודה יאַבלאָנסקי	אַליטע
יעקב שלמה שיין	לאַצקעוואַ
י. דימאַנט	יורבורג
יעקב ראַפּאַפּאָרט	זיימעל
יעקב חיים טערושקין	שקוד
יעקב ראָלבע	שאַלאָק
יעקב משה לעסין	ניישטאָט־סוגין
יעקב משה שמולקער	טראָשקון
יצחק אייזיק הירשאָוויץ	ווערזבאָלאָוואַ
יצחק לעווין	דאַרביאַן
יצחק אַגולניק	פּאַסוואָל
יצחק אייזיק שטעמפּנער	לייפּון
יצחק גרין	סאַפּיזישקי
ירחמיאל ליטווין	לינקעוואַ
ישראל גאָלדין	סערהיי

ישראל בענדט פיוולזאן	שוקיאן
ישראל בן־ציון גאלדמאן	רומשישאק
י. שאפירא	גארזד
ליב רובין	ווילקאמיר
ליב בערנשטיין	ביהן
ליב לאבא	טויראגין
לוי שפיץ	פלונגיאן
מאיר מץ	גרינקישאק
מענדל יוסף קאפלאוויץ	שקאפישאק
מרדכי כהן	רודאמין
משה מרדכי עפשטיין	סלאבאדקע
משה מישל שפירא	ראגאווא
משה שפירא	זעזמער
משה יצחק וויציק	ראגאלא
מ. מאושא	בירזן
נחום ברוך גינצבורג	קיבארט
נחום ווערבאווסקי	אקמיאן
נחום שער	ראזאלין
נחום פארטמאן	ניישטאט־שירווינט
נתן נטע דוגליאנסקי	ערזווילק
ש. י. רבינוביץ	יעלאק
קלמן לעווין	גולדעווא
ראובן בראז	וויסאקי־דוואר
צ. לאבא	פאצינעל
שלמה פיינזילבער	קיידאן
שלמה פנחס באטניצקי	מאריאמפאל
שמואל פאנדילער	ריטעווא
שמואל יוסף שהם	ווילקי
שמואל יצחק סיגאר	קאמאי
שרגא גאווראן	חווידאן

9

יידישער רעליגיעז־עקאנאמישער צעטל

אין קאוונער, ווילקאווישקער טראקער און שאקיער וואל־ראיאן	פארן	15
אין אוטיאנער, ווילקאמירער, עזערענער, און ראקישקער וואל־ראיאן	פארן	11
אין טעלזער, מאזייקער און קרעטינגענער וואל־ראיאן	פארן	22
אין ראסיינער, טאוריקער און קיידאנער וואל־ראיאן	פארן	18
אין פאנעוועזער, שאולער און בירזער וואל־ראיאן	פארן	23
אין מאריאמפאלער, סיינער און אליטער וואל־ראיאן	פארן	12

דרוקעריי ש. יאסעלעוויטש, קאוונע, לוקשיא (ווילקאמירער) גאס 31
S. Joselevičiaus Spaustuve, Kaunas, Lukšio g-vė 31